

Dnesek

Nezávislý
19
týdeník

ROČNÍK I

V PRAZE 1. SRPNA 1946

ZA KČS 3.50

Co jest reakce

FERDINAND PEROUTKA

Chamberlain a Mnichov v anglickém pojetí E. ERDÉLY

O industrialisaci Slovenska a dvouletém plánu O. KAPP

Divadlo ve »Velkém státě«

ANTONÍN FENCL

Přicházím z periferie republiky

MICHAL MAREŠ

O osobní odpovědnost

Agraria rediviva? — Nebezpečí idealisace — Tragedie selských žen — Nedotčené rezervy pracovních sil — Patří technici do generálního ředitelství? — Ohlas z Dolních Chobotic — Vysokoškoláci a pracovní povinnost — Zapomnělo se na SČM? —

Ceny ovoce — Listárna redakce.



OPRAVY

I V DOBĚ DOVOLENÉ

Spolupracovníci našich prodejen půjdou na dovolenou postupně. Bude-li prodejna, kterou navštěvujete, uzavřena, určitě Vám poslouží jiná naše prodejna v nejbližším místě.

Slata

Národní podnik



Poslední slovo pektinové techniky . . .

... velmi žhuštěný jablečný výtažek až na čistý pektin s vysokou rosolovací účinností a přitom dokonale a rychle rozpustný na čirý roztok. Toť v podstatě OPEKTA. Proto se vždy podaří zavařeniny a jamy, uvařené v 10 minutách s Opekta!



V ladičinně teukle
najdete dost věcí, které po vhodném obarvení ještě dobře poslouží. Žádejte barvy na látky Brauns.

Brauns
dokonalé barvení doma

BÁSNICKÝ EPILOG JOSEFA ČAPKA

Verše vzniklé v dusivé atmosféře nesvobody a vyjadřující všechnu hrůzu prožívaného utrpení, horoucí touhu po demově, záblesky naděje i zoufalou resignaci.

BÁSNĚ Z KONCENTRAČNÍHO TÁBORA

sbírka, která je dokumentem lidské velikosti tragicky zahynuvšího básníka, vyšla v grafické úpravě F. Muzíky. Cena brož. 60 Kčs, váz. 85 Kčs. Dodá každý knihkupec. Fr. Borový.

OBSAH DNEŠKA Č. 18: DR BOHUMIL JANOUŠEK: Co se píše o pracovní morálce. — **DR FRANTIŠEK KAFKA:** Kam lidský život? — **ANTONÍN FENCL:** Divadlo ve »Velkém státě«. — **DR JIRÍ ALTER:** Žít nebo nežít. — **JOSEF NĚMEČEK:** Očistec a vykoupání štrálských Čechů. — Pět artikulů zestátněného průmyslu. — Zprávy z úřadů. — Svoboda jakožto odvaha. — Parlamentní technika. — Dovolená v pohraničí. — Demokracie je kontrola. — Navrch socialistů, uvnitř liberálů. — Naslouchejte... — Zaslouží si to? — Antisemitismus. — Technika, vojna a mír. — Technik nepatří do generálního ředitelství? — Mladí o sobě. — Listárna redakce.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 188.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 26. — Odpovědný redaktor Ed. Velenka. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 22.

Co jest reakce

Nedávno jsme zde vybízeli veřejnost, aby přestala otálet a pokusila se blíže definovat pojem nacismu nebo fašismu, je-li libo. Zdálo se — a zdá se ještě — že by to mohlo být prospěšné a pořádací úsilí vzhledem k tomu, že vzduch kolem nás se chvěje zvykem hesla: odnacistovat se! Jelikož všichni se shodujeme v tom, že se máme zbavit zbytků nacismu, myslili jsme, že by se velmi hodilo, kdybychom si jasně řekli, v čem tato prašivina pozůstává, čili kdybychom se pokusili nacismus charakterisovat. Jen pak bychom přesně věděli, čeho se chceme zbavit a co vlastně chceme v sobě i v jiných potírat, jen pak by heslo »odnacistovat se« nevnášelo se nad námi jako mlhovina, jen pak by z něho vyplývaly určité závazky a cíle. Vyvinuli jsme také soukromé úsilí, abychom několik osobností přiměli k odpovědi na tuto otázku. Věřili jsme, že rády uvítají příležitost přispětí svou hřivnou k jasnosti.

Jestliže člověk něco prohrál, má to přiznat. Nuže, prohráli jsme v tomto úsilí. Skoro bychom mohli říci, že jsme byli poraženi na hlavu. V tisku neobjevila se nejmenší chuť vyjasnit tuto věc; soukromě dotázané osobnosti nevyšly z komnaty mlčení; několik drobných, úryvkovitých poznámek, které došly jako odpověď, nelze při nejlepší vůli předložit veřejnosti jako reprezentativní anketu. Vypadá to tak, jako kdybychom byli přijali paradoxní závazek mluvit o odnacistování a varovat se říci, co to znamená. Otázka po podstatě nacismu zdá se být nějakým způsobem nepohodlná a jedním z těch temat, jimž jest nejlépe se vyhnout. Proč je nepohodlná? Jediný konkrétní výsledek našeho dotazování objevil se v komunistickém týdeníku »Tvorbě« ve formě karikatury. Tam byl muž, dotazující se po podstatě nacismu, vykreslen jako dítě v dětské postýlce. Aby to bylo komičtější, byl pod postýlkou vykreslen nočník. Když se utišil neodolatelný nával smíchu, který tento nápad nepochybně vyvolal, musili si lidé, bohužel, stejně nepochybně říci, že nejsou o nic moudřejší než dříve a že se ani o krok nedostali v proniknutí otázky, co jest nacismus. Že tedy i nadále, jdouce za heslem »odnacistovat se«, pohybujeme se z mlhy do mlhy. Napadá nás, že ještě jedna karikatura by byla možná: nakreslete muže, zavalitého, se zchytralým výrazem ve tváři, zřejmě úspěšného a spokojeného, kterak sedí v koženém křesle a pohodlně kouří doutník; na stole je láhev koňaku; oknem jest vidět, že na něj čeká auto; tento muž praví: já — já se nikdy neptám, co jest to nacismus.

Neshodujeme se v mnoha věcech, ale mohlo by se zdát, že jsou všechny předpoklady, abychom se dohodli aspoň v této jedné: že je nebezpečné a působí mnoho zmatků, jestliže z nejasných, blíže neurčených pojmů činíme základnu svého politického života. Proto, skončivše s nezdarem jedno vyptávání, hned se pouštíme do vyptávání druhého, neboť snad opakované úsilí spíše bude mít úspěch: co jest reakce? kdo jest reakcionář? — tak zní tato druhá otázka. Hojně

se debatuje o tom, hrozí-li nám reakce nebo nehrozí. Zhusta bývají lidé nazýváni reakcionáři, a jednoho dne to může pro ně mít pochmurný význam. Což abychom všechno toto uvažování a bouření postavili na spolehlivou základnu a jaksí oficiálně se dohodli o tom, co třeba považovat za reakci a koho může být dovoleno titulovat reakcionářem? Nezdá se, že by bylo vhodné ponechat tyto tituly jako zbraně v soukromé zbrojnici a ponechat osobní nebo stranické libovůli, aby do nich vkládala, co jí libo. Buďto jest tedy tato otázka opět námět pro kresbu s dětskou postýlkou a nočníkem, anebo jest to vážná otázka a sám stát má v zájmu klidu potřebu, aby byla vyjasněna.

Někteří lidé, kteří sami nepochybně jsou blízko reakci, tváří se ovšem, jakoby reakce vůbec neexistovala a snaží se uvést sám tento pojem v posměch. Psychologii tohoto počínání vysvětlil kdysi svým pádným způsobem už Havlíček, řka, že ovšem od nikoho nelze očekávat, že by nad své dveře napsal: tady sídlí reakcionář. Vskutku, v této době, kdy se cítí opuštěn, zpátečník obyčejně našlapuje měkce jako liška. Přes tyto lsti, přes toto pochopitelné tichošlápství je nepochybně, že reakce existuje a že čeká připravena, aby jednoho dne využila příležitosti a své síly nebo kořistila ze slabosti a chyb druhých. Množství lidí, kteří osobně ztratili při těchto převratných událostech — jaký to reservoár reakčních sil, které tak dlouho budou bažít po starém, dokud neztratí vůbec všechnu naději!

Řekněme nejdříve, co určitě třeba pokládat za reakci. Socialismus tak velice a tak intimně shoduje se se silami přítomnosti a budoucnosti, hmotnými i psychologickými, že vše, co se zásadně staví proti němu, nemůže být pokládáno za nic jiného než za reakci. Socialismus jediný může si činit naději, že rozřeší složitě otázky mohutné moderní výroby, vyspělé techniky a potřebné schopnosti mohutného konsumu. Bez socialismu, bez ústředního plánování v hospodářském životě unášely by nás mohutné moderní výrobní prostředky neznámo kam — patrně ke katastrofě. Gigantické kladivo moderní výroby musí být svíráno pevnou rukou. Připusťme, že brzy i výsledky bádání o atomové energii budou prakticky obráceny na pole výrobní: nelze si vůbec představit, jak řešit bez použití socialistického principu situaci, která takto vznikne. Atomová energie v soukromých rukou — jaká to absurdnost! Mimo to shoduje se socialismus s mravním stavem většiny lidstva, které si přeje, aby heslo rovnosti bylo dobudováno i ve smyslu hospodářské rovnosti a rovné příležitosti pro všechny. I když lze připustit, že kapitalismus dnes, jako po první světové válce, by leckdy mohl docílit rychlejších úspěchů v díle obnovy, než počínající a často dosud tápající socialismus, nebyla by to více než jen oklika, jen odklad, znamenalo by to za drobné výhody v přítomnosti přerušit styk s velkým dílem budoucnosti. Kapitalismus nemá už naděje vytvořit novou harmonii, ovládnout velké moderní síly výrobní a technické a zároveň uspokojit lidstvo vnitřně:

nová harmonie jest už jen v možnostech socialismu. Hlavní chyba staré demokracie spočívala v tom, že přes všechny půvabné rysy, jimiž se vyznačovala, nebyla schopna velké aktivity, obsáhlého plánu, a že řešila problémy jen tak, jak den ze dne přicházely, skoro namátkou, bez dlouhé vůle, bez jasného vědomí, čeho bude třeba ne dnes a zítra, nýbrž za deset a dvacet let. Oposice proti socialismu ukazuje tedy více do minulosti než do budoucnosti, a v našich poměrech odpor proti velkému dílu znárodnění — veřejný nebo tajný — nemůže platit za nic jiného než za reakci. Po té stránce nemusíme tedy býti na rozpacích, koho nazývat reakcionářem.

Složitější stává se otázka, jakmile s pole hospodářského a sociálního přecházíme na pole duchovní a politické. Dejme příklad: často čteme, že vláda Labour Party v Anglii se musí bránit domácí reakci; ale téměř stejně často čteme, že vláda Labour Party sama představuje reakci. Tedy reakce, která jest napadána reakcí. Jak se vyznat v tomto zmatku? Patrně jen tak, že přestaneme slova reakce užívat jako bojovného, kterým udeříme, koho nám libo, politického nástroje, a podložíme jej určitým, přesným a dohodnutým významem: tyto a tyto vlastnosti a názory jsou reakční, tyto nikoliv. Budeme se muset rozhodnout o mnohých věcech, ve kterých jsme se jako celek ještě nedopracovali jasného názoru: jest všechn individualismus reakční nebo zůstane živou silou i v socialistické společnosti? má to, čemu se říká osobnost, za všech okolností být zničeno? který princip je pokrokový a který reakční — jedna strana nebo více stran? demokracie či diktatura? je pokrokové říkat pravdu za všech okolností a je reakční ji podrobovat politické účelnosti — nebo je tomu naopak? je princip odbornosti pokrokový nebo zpátečnický? je humanita bahno minulosti nebo světlo budoucnosti? který princip je pokrokovější — národní samostatnost nebo utvoření větších státních celků? je komunismus jediný pokrokový směr a jsou všechny ostatní druhy socialismu reakcí? není pokrokovosti mimo materialismus? byl odvrát světové vědy od materialismu, jak jej bylo možno pozorovati koncem devatenáctého a začátkem dvacátého století, dílem reakčních myslí nebo výsledkem vědeckého bádání?

Dokud tyto a mnohé jiné otázky u sebe nerozhodneme, bude hromadné užívání slova reakce znamenat jen tolik, že ve veřejném životě bloudí o jedno slovo více bez obsahu a že tohoto slova bude možno užívat jako kyje. Stát musí mít jasně desky hodnot, nepotřebuje přesně vymezeného pojmu reakce, aby jeho impresionistické užívání nevňášelo neklid. Politika, která má budovat společnost, má se stejně cítit zavázána užívat jasných a obsažných termínů, jako to činí technik, který buduje hmotně.

O nebezpečí skutečné reakce možno krátce říci tolik: co svět světem stojí, vždy těžila reakce z chyb demokracie a svobody a z nerozumných výstřelků pokrokového směru; není mocnější páky, kterou by starý stav mohl nasadit, aby vypáčil stav nový, než zmatek a nepořádek, nejistota a libovůle; právě tímto, ne jiným způsobem, silila reakce po první světové válce; málo pomůže zažehňávat reakci články v novinách; účinnější je zaříditi poměry tak, aby nevznikalo pokušení odvracet se od nového stavu; nebojme se reakcionářů, kteří nevraživě obcházejí ko-

lem zdí znárodněných podniků a hledají, kam se poděl jejich osobní zájem; ale bojme se toho, aby ve znárodněných podnicích se nepracovalo špatně a aby v myslích lidí výhody nového stavu se nestávaly nezřetelnými; aby k novému stavu lidí nepřidržovala více bázeň než radost. *Ferdinand Peroutka*

poznámky

O osobní odpovědnost

Zvláštní, věru dojmavou schopnost, projevuje někdy naše oficiální žurnalistika: náhle, ve všech téměř listech najednou začne velebit totéž, unisono, jakoby kdosi mávl čarovným proutkem anebo dal všem namočit z téže láhve inkoustu. Stane-li se však něco opravdu nového, opravdu prospěšného, opravdu převratného, pak je ticho, anebo sem tam jedná řádka. Hle, co se stalo: na ministerstvu průmyslu pracují na vládním plánu tak, že za každý jasně vymezený úsek osobně odpovídá určitý úředník. Tohle je tvoje, a teď si toho hleď. Sláva tobě, a jistě i postup, postavíš-li, cos nalinýroval, ale běda, mluvíš-li do větru. Tak. Velký to krok, správným směrem. A ještě o krůček prosíme: oznamte ta jména veřejnosti. Anonymita nepodporuje závodění.

A ještě něco, prosím: Velké úkoly na sebe vzal moderní stát; každému zaručuje životní úroveň; je zatím neurčitá, nevyhraněná, ale závazek tu je, jako nový závažný mravní princip. Z něho stát vyvozuje svá nová, velmi obsáhlá práva vůči občanům: musíš pracovat, ať jsi muž nebo žena, zdravý nebo částečně invalida, a nejen tam, kde se ti líbí, musíš dělat i to, co třeba nenávidíš, a zanechat toho, nač jsi se po řadu let připravoval. Tak to vyžaduje plánovitě hospodářství, tak se to jeví podle potřeb celku. Dobrá — celek nad jednotlivce, ovšem. Ne však vždy, všude, za všech okolností, bezmyšlenkovitě. Rozumný, občan se podrobí každé povinnosti, je-li přesvědčen, že jí stát od něho požaduje spravedlivě. V tom se liší pracovní povinnost v moderním státě od starého nevolnictví.

Proto musí kolektiv ponechat jednotlivci možnost, aby se bránil proti křivdám a dokázal, jde-li o křivdu skutečnou či domnělou. Jde-li o statisíce lidí, nevyhneme se stovkám křivd. Tomu při nejlepší vůli zamezit nelze. Proto je nanejvýše potřebné ponechat možnost korekce.

Právníci již po řadu desetiletí žádali, aby veřejní zaměstnanci osobně ručili jednotlivým občanům za škody, které způsobí vypělý úředník ovšem nemívá — a stát pak aby ručil za škody, způsobené jeho orgány neúmyslně. Byla-li kdy doba, vhodná pro vtělení této zásady v zákon, je to dnes, přesněji ve dvou letech, kdy zasedá Národní shromáždění, které si závazně říká ústavodárné. Tolik je mezi nimi právníků, že někteří až pochybují o lidovosti dnešního parlamentu. Námitka to nepřilíhí promyšlená — nejde o to, kdo z lidu pochází (a doktoři jsou také lid) — nýbrž o to, co pro lid vykoná. Jaké to pro právníky-poslance pole působnosti: vymyslet zákony, jež by i tomu nejmenšímu v lidu zajistily, že se domůže svého práva. Ty by zaručily odpovědným úředníkům republiky, že se zbaví neodpovědných byrokratů. *—lj.*

Agraria rediviva?

Jednotný Svaz českých zemědělců vydal naléhavé poselství vládě, aby ihned zastavila všechny transporty živého hovzího dobytka z Ameriky i z Dánska, které k nám posílá UNRRA. K tomu nutno vědět, že UNRRA nám posílá velice kvalitní chovný dobytek, který má přispěti pro celou budoucnost k zuelchťení našeho chovu. Jednotný Svaz českých zemědělců se však hrozí katastrofy, co si počneme s tolika dobyt看, když máme tak malé masové přírůdky a proto požaduje okamžitý zákaz dalšího dovozu. Nechceme dobytek ani zadarmo.

Američtí farmáři a ku podivu také dánští, mají již takové přebytečné stavy dobytka, že se ho rádi zbaví prodejem a to i velmi jakostních kusů. V Americe by patrně nastala masová katastrofa, kdyby tam byl dobytek ponechán, u nás hrozí, když sem bude dovezen. Snad by se tedy odpomohlo nebezpečí, kdyby byl dobytek cestou naházen do Atlantického oceánu po klasickém vzoru brasílské kávy.

Amerika by se tak zbavila přebytků a u nás by se nemusil měnit příděl masa. Čeští zemědělci zřejmě nepřišli na to, že by se katastrofa mohla také odvrátit tím, že by se zvýšil konsum masa. Přišla na to však vláda a na Slovensku byl prodej masa uvolněn vůbec, u nás pak dávka poněkud zvýšena.

Politikové, kteří vedou Jednotný svaz, si toho snad nejsou vědomi a proto je nutno vysvětlit, že jejich poselství vládě mohlo mít jediný účel, to jest udržet černý obchod s masem. Na černém obchodě se podílejí jak producenti, tak i řezníci a oběma se při tom vede dobře a nepřejí si ztratit tak snadný pramen příjmu. Jest veřejným tajemstvím, že každý řezník vám prodá bez listku hovězího masa kolik chcete, za cenu mezi 120 až 150 Kčs za kilogram. Je-li nějaký řezník, který se pokládá za výjimek, je nutno jí připustit. Jsou prý i bílé vrány, ale jsou to vzácní ptáci.

Porážky na černo se neprovádějí, to je příliš primitivní a nepohodlné. Kdyby se však prozkoumaly statistiky našich jatek, ukázaly by, že se poráží dobytek nápadně nízké váhy ve svém průměru, mnohem nižší, než tomu bylo před válkou. Dá se to krásně odůvodnit špatným kmením a válečným i poválečným strádáním dobytka. A přece s tím kontrastuje velmi dobrá jakost masa, které zřejmě nepochází z nevyzrálých lehkých kusů, nýbrž z kusů těžších. Při porážce se jednoduše zapíše váha kusu o 80 kg nižší, než je ve skutečnosti. Řezník zaplatí však producentovi úřední cenu za plnou váhu a dá mu k tomu poukázku na 15 kg masa.

Producent má tak v kapse více peněz, než kolik činí jeho tržba, na jejímž základě se mu vyměrují daně a dávky, jeho manželka si chodí celý měsíc vybírat k řezníkovi postupně zdarma maso na polévku do celkové váhy 15 kg a řezník má za úřední cenu, zmenšenou o 15 kg masa, černou zásobu, kterou obslouží své odběratele, kteří mohou a chtějí zaplatit zvýšenou cenu bez listku. Jsou při tom spokojeni všichni, až na ty, kteří dnes nemohou platit černé ceny vůbec nebo aspoň ne tak často, jak by to vyžadovala výživa jejich rodin. A proto apel Svazu českých zemědělců na vládu může být jedině znamením, že je hovězího masa tolik, že může být z přídělového řízení vyřazeno.

Ostatně ve vládním plánu se mluví o zvýšení stavu hovězího dobytka o 35% proti stavu dosavadnímu a to jest mnohem více, než činí zlomek, představovaný dodávkami UNRRA. Toto zvýšení o 35% je tak malé, že vláda počítá, že bude mít vzápětí zvýšení produkce másla jen o 10%, což jest dávka zřejmě naprosto nedostatečná a na hony vzdálená stavu předválečnému.

Mínění, projevené Jednotným svazem zemědělců, musí však být výslovně odmítnuto. Je to pořád ona krátkozraká agrární politika, kterou provozovali maďarští velkostatkáři proti Srbsku před první světovou válkou, je to agrární pojetí národní výživy v první republice, představa, že jen malá nabídka potravin může udržet zemědělcům životní standard, protože nouze o potraviny zvyšuje ceny. Při dnešní výši masového přídělu jest tento názor absurdní. Zemědělce nemůže se trvale živit obchodem na černo a udržovat umělou podvýživu vrstev sociálně slabých nízkými příděly nejhodnotnější potravin. Může-li zde být použito toho příměru, bylo to jako s botami před Baťou. Teprve Baťa prakticky prokázal, že spotřeba se dostaví, stane-li se výrobek cenově přístupný širokým vrstvám. Místo ochranných cel a jiných omezení, směřujících k udržení vysokých cen, pustil se do obutí celého národa a dosáhl výsledků, pro které mu odpouštíme některé tvrdosti jeho metod, kterých nebylo třeba.

Agrárníci rakousko-uherské, a po nich i čeští, prováděli stejně nesprávnou politiku vysokých cen, kterým říkali rentabilní, ačkoli k jejich podivu v cizině byly ceny zemědělských výrobků citelně nižší a tedy podle jejich terminologie vlastně nerentabilní. Dnes není sporu o nesprávnosti agrární politiky, která nehledala rentabilitu v rozšíření spotřeby, nýbrž ve vysokých cenách při omezené spotřebě. Omezení spotřeby bylo dáno nízkými důchody širokých vrstev spotřebitelů a čeští agrárníci šli dokonce tak daleko, že chtěli ovládnout velký průmysl a hlídat tak výši průmyslových mezd. Spotřebu jim představovala úzká vrstva sociálně silnějších jedinců. Podíváme-li se na to s této strany, máme zase dnešní stav, jenže dnes se tomu říká černý obchod. Je to nákup lidí s vyššími důchody za vyšší ceny, při čemž širokým vrstvám je nákup dostatečného množství potravin ztěžován, lhotejno zdali dneska omezeným rozsahem jejich potravinových listků nebo dříve nedostupnou drahotou při nedostatečných mzdách.

Jediné zvýšení spotřeby je cestou k národnímu blahobytu

a to předpokládá zvýšení výroby a nikdy a za žádných okolností její omezování voláním na vládu, že maso nechceme ani zadarmo, aby mohlo být drahé.

K. M.

Nebezpečí idealisace

Každá politická strana se obrací k určité skupině a její agitace je v celku určována tím: když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají. A tak každá vrstva, k níž se obracela politická agitace té či oné strany, slyšela o sobě jen to nejlepší. Vždy slyšeli lidé, že jejich práce není uznávána, že jejich význam je podceňován, že jejich oprávněné požadavky jsou přehlíženy. Vždy slyšeli, že oni jsou nejdůležitější, že ti druzí jsou na ně odkázáni; tato agitace chválící zemědělce a živnostníky, úředníky a dělníky trvala tak dlouho, že na konec jí podlehl i ti, pro které byla určena, i ti, kteří jí provozovali. A tak v různých skupinách vznikaly dva pocity: pocit důležitosti a pocit ublíženosti. — Živnostníci měli pocit, že při své důležitosti jsou přehlíženi, odstraněni, že jsou tu jen proto, aby platili velké daně; neradi slyšeli, že i český živnostník musí hodně přidat, že musí slušně kalkulovat, že musí držet slovo. Tato agitace, která idealisovala jednotlivé stavy, je také vzájemně odcižovala, a to v době, kdy stále více jeden z nás je odkázán na druhého. Je pravda, že náš sedlák je náš životel; ale i sedlák je odkázán na spoustu jiných; zemědělství je dnes kus průmyslu a obchodu; sedlák je odkázán na výzkumné ústavy a továrny, na inženýry, zvěrolékaře, úředníky, chemiky; jako nemůže žít jednotlivce jako Robinson, tak ani různé společenské skupiny se nemohou uzavírat pro sebe. Je proto dobře, potlačuje-li dnešní stranictví toto nezdravé stavovství a vzdáhuje spíše myšlenku, jak si kdo představuje uspořádání národního a státního celku, je-li socialista či nesocialista, je-li komunistička či nekomunistička.

Ale zbytky této idealisace jednotlivých stavovských skupin trvají a stále působí. A poněvadž nás čekají úkoly střízlivé, při nichž bude nutno počítat střízlivě s tužkou v ruce, abychom poznali, o kolik procent poposkočila výroba, jak se snížil podíl distribuce, jak stoupla doprava, bude nutno se dívat střízlivě i na lidský materiál, který při tomto počtu přichází v úvahu. Což znamená, že musíme počítat s dělníkem a sedlákem, úředníkem a živnostníkem tak, jací jsou, a ne tak, jak nám je idealisovala politická agitace a také — literatura. Kdo zná trochu život na venkově, kdo prošel několika továrnami, kdo poznal různé úseky výroby, ten jistě potvrdí, že naše literatura v celku velmi málo zná skutečný život na statečích a v továrnách; po této stránce možno říci, že starší české písemnictví bylo tomuto skutečnému životu poměrně blíže, než literatura dnešní. Nepomůže idealisace dělníka — nepomůže ani dělníkovi ani celku — když pokles pracovní morálky jde vyjádřit přesnými procenty srovnávacími, kolik se vyrobilo a kolik se vyrábí; při tom ovšem nutno dodat, že pokles výroby daleko nelze vysvětlit jen poklesem pracovní morálky; nepomohla by idealisace českého živnostníka, když každý má nějakou velmi špatnou zkušenost s českým živnostníkem; nepomohla by idealisace českého sedláka, kdybychom si neuvědomili, že vedle opravdu krásných lidí mezi nimi, kteří nesešli, byli lidé, kteří prodávali za ceny věru nekřesťanské. Jako všude, tak i v různých společenských skupinách jsou lidé dobří a zlí. Kdo trochu zná dělnické hnutí, vzpomene, kolik v něm je prostých dělníků, na které nelze nevzpomínat bez pohnutí; je v něm mnoho lidí, kteří dovedli vše obětovat myšlence, hnutí; ale mezi dělnictvem je také mnoho netečného, bez zájmu. Tak je to i v jiných společenských skupinách. Jsou skvělí úředníci, kteří myslí na svůj úřad a srostli s věcí, která jim byla svěřena; jsou mezi nimi jiní, kteří jen shánějí výhody, prospěch, pohodlí. Je nutno toto a vše jiné vidět tak, jak to je, bez přikrašlujících barev. A je potřeba také tak mluvit a jednat. Bude to snad méně příjemné než agitace, která tu či onu skupinu vynáší do nebes a chválí její zásluhy a činnost. Ale je to potřebné.

V. G.

Tragedie selských žen

Slavíme každoročně Den matek, letos jsme pořádali Týden dětské radosti a za jeden z prvních úkolů prohlašujeme zajistit zdraví matky a dítěte a tím i rozvoj národa. Snaha je jistě upřímná, ale zatím dosud... Zarážejícím upozorněním byla na př. tabulka kojenecké úmrtnosti, uveřejněná v Kulturní politice jako rub Týden dětské radosti. Podle ní umírá v Čechách přes 10 procent a na Moravě přes 11 procent kojenců! Žádná česká pro nás, jestliže v jiných

státech činí průměrná úmrtnost dětí do jednoho roku toliko 5 procent i méně.

Venkovští lékaři upozorňují již delší dobu na špatný a stále se ještě zhoršující zdravotní stav venkova, kde jsme si zvykli vidět populační zásobárnu. Velký vzrůst tuberkulózy, rheumatismu, předčasná sešlost a překvapující počet krivice u dětí nutí k zamyšlení. Jako důvody uvádějí se především nehygienická obydlí a přetížení prací. Následkem přetížení je pak nedostatečný doklad o opatření dětí, pokles čistoty a nevhodná, všelijak odbývaná strava. První příčina je pozůstatkem dřívější doby, nadměrné přetížení nastalo za okupace, po revoluci nesnesitelně vzrostlo a stává se národním nebezpečím.

V neklidných chvílích před čtrnácti měsíci napadlo mnohým, že mohou být lehce živi i bez práce. Čeled houfně opouštěla místa, někteří dostali usedlosti v pohraničí, jiní hledali zaměstnání ve městech, ale dost jich — zejména dívek — zůstalo v chalupě u rodičů v přesvědčení, že se s nimi lehce uživí, a zalíbilo se jim nic nedělat. Na krátkou dobu aspoň částečně vypomohli Němci, brzy však odejdou poslední.

Tu jsme u tragedie selské ženy, hospodyně na statku 12—40 ha. Kde dnes není na statku dorostlých dětí nebo mladších výměnkářů (do 65 let), je selka tak přetížena prací, že to ani ta nejzdravější nesnese. Klesá, a s ní ovšem i děti.

Přijela jsem před týdnem do malé vesničky na Vysočině. Je tu deset statků od 13 do 46 ha a dvanáct chalup 2—7 ha. Na čtyřech statcích jsou selky samy a brzy k nim přibude pátá, která zatím má dosud Němkyni. Na zbývajících jsou dorůstající dcery nebo výměnkářka. — Na statku kde bývaly dříve dvě služky, je nyní na ženskou denní práci sama hospodyně, přes 50 let stará, churavá (křečové žily), vstává ve 4 hodiny, aby podojila 6 krav — kdo nikdy nedojil, nedovede si představit, jak namáhavá je to práce — potom vaří, uklízí, obstarává vepře, drůbež, podle potřeby pomáhá na poli, na louce, pere, šije, zašívá a pracuje nepřetržitě do 9 hodin večer.

Druhá selka loni prodělala dvě těžké operace, má dvě děti do osmi let a pracuje jenom s mužem. Třetí s nebezpečnou kýlou je sama k ženské práci, a čtvrtá je na větším statku sama s dospívajícím synem a nemocným mužem.

V okolí jsou podobné poměry. Těžce nemocná žena se třemi nezdravými malými dětmi, sešklými výměnkáři a s mužem sama na 18 ha. Matka dvou maličkých dětí (třetí čeká) sama s mužem a sedmdesátiletým krmičem dobytka na 28 ha. A tak je to vesnice za vesnicí, a všude nejméně v polovici statků. Muže žena, která až do dne porodu dře, třetí den po něm vstává, všelijak se odbývá, rodit a vychovávat zdravé děti? Není se, že se vyskytují vesnice, kde je do roka více úmrtí než porodů a že slyšíme: tam a tam se dítě topilo, oparilo se, desetiletý hoch si dvakrát za sebou udělal kýlu nepřiměřenou prací atd.

I muži mají práce a starosti nad hlavu. Jsou přetížení dřinou na poli a ve chlévech s dobytčím, ale nepadá na ně aspoň práce s dětmi a v domácnosti.

Pomohou brigády, které se vypravují z měst na venek? Jejich pomoc je jistě vítaná a platná na velkostatech ve žních, sušení sena (je-li právě vhodné počasí), při plati a dobývání cukrovky atd., ale nepomohou na menším a středním statku, kde je potřebí 1—2 zjednaných sil po celý rok, kromě pomocných sezónních dělníků.

Konečným cílem zemědělských reforem je ovšem asi zlikvidovat selské usedlosti a spojit je v celky, analogické sovětským kolehozům a sochozům. Podle úvahy inž. dr. Kofátka ve 3. a 4. čísle loňského ročníku *Tvorby* nemá se to však dít násilně, nýbrž tak, aby majitelé sami přišli k názoru, že nynějším způsobem dále hospodařit nemohou a že družstevní útvar bude pro ně výhodnější. Myslím, že za jediný rok uznává již velká část sedláků, že hospodařit dále za nynějších poměrů, znamená obětovat zdraví a život rodiny.

Není to možné ani při velkém zmechanisování práce — i ve zdejším horském koutě mají v každém statku žačku, sekačku, vyorávačku na brambory, na elektrický pohon mlátičku, cirkulárku. Je však množství práce, jež se musí denně vykonávat ručně a kterou žádným strojem nenahradíme, jako práce s dobytčím a drobným domácím zvířectvem. Proč pošlo letos tolik drůbeže? Proč ve statku, kde bydlím, bývalo jindy 25—30 selských, a letos jen mizerných 7 prasátek?

Ministerstvo zemědělství mluví o pastevních družstvech v pohraničí. Po jejich ustavení mohl by se částečně snížit

chov dojníc v selských usedlostech, dosud však zásobovací úřad nebere na dodávku ani přestarlé krávy, které pro chov a mléčné hospodářství nic neznamenají, a jsou jen přítěží ve chlévech.

Nejsem odborník, ale věřím, že úřední plány jsou dobře míněné a uskutečnitelné, ale doposud jsou to vlastně jen programy pro budoucnost. Bojím se, že než dojde k jejich provedení, podlomí se zdraví a život několika ročníků dětí a zničí se síly občanů, kteří nikdy nesabotovali a nepracují jen 4 dny v týdnu po osmi hodinách, ale šest dní po 16 hodinách a ještě v neděli. A jak jsou sedláci morálně a národně spolehliví živel, mohou dosvědčit partyzáni. Žili tu na Vysočině mezi nimi.

Upozorňuji na tento smutný, v některých případech přímo zoufalý stav ze soucítí, neboť nelze lhostejně se dívat na přepracované ženy.

Pro přehled, jak je dnes práce na venkově rozdělena, uvádím čísla z naší malé vesnice.

Polí a luk je u statků na 182 ha a obdělává je 37 lidí, trvale v zemědělství zaměstnaných. Z těch je nejstarší jeden hospodář 73letý, tři přes šedesát a jedna výměnkářka 60letá, nejmladší je patnáctiletá dívka. Kromě těchto jsou tu ještě zaměstnání tři Němci, dvě ženy a muž. Vyjma sedmdesátiletého krmiče, není na žádném statku čeledě.

U chalup je polí a luk 61 ha, a obdělává je 46 lidí. Nejstarší hospodář je sedmdesátiletý (na 2,4 ha), dvě babičky přes 60, druzí pod 57 let a nejmladší hoch patnáctiletý. Z těchto hospodářů chodí do Konstruktivy (podnik pro stavbu tratí) tři téměř denně, jeden a jeden hoch občasně, jeden je cestář. Do počtu 46 osob nezapočítávám ženy přes 70 let, které také ještě v menších pracích pomáhají, ani truhlářského dělníka a krejčovského učně, kteří při větší práci rovněž rodičům pomohou.

Na statcích přijde na osobu obdělát 4,9 ha v chalupách — nepočítám-li tři hospodáře, kteří chodí téměř denně na dráhu, ale doma přece časem pracují — 1,4 ha. V tomto smutném výpočtu připadá chalupám k tří 7 dívek od patnácti do šestadvaceti let, které by jindy byly sloužily. Tuto zimu trochu sífovaly, a poněvadž to nyní nejde, nedělají vlastně nic. Snad je nařízení o zajištění žni příněje aspoň k dočasné výpomoci na statcích.

Vzpomínám na vysokoškolské a povinnou práci o prázdninách. *Frant. Kolářová.*

Nedotčené rezervy pracovních sil

Otázka pracovních sil stává se opět časovou s nadcházející sklizní a s potřebou vytvoření nutných zásob uhlí pro cukrovary a na zimu. Schází-li dnes 250.000 pracovních sil, lze si učinit představu, kolik jich bude chybět po skončeném odsunu Němců a Maďarů. Rozluštění tohoto časového problému jeví se právě naléhavě v hornictví, kde přes početní vzrůst osazenstva na předválečnou úroveň je stav těžby uhlí stále ještě pod ní. Vysvětlení je prosté: je to nižší výkon na muže a směnu než před válkou a za okupace. Ze zvýšení výkonu a v modernisaci dolů jsou skryty velké rezervy, bez jejich využití bylo by, myslím, předčasně uvažovat o dovozu cizích, hlavně italských dělníků. Dále ve statistické armádě veřejných zaměstnanců, jichž je při menší rozloze státu téměř třikrát tolik, co jich připadalo před válkou na stát mnohem větší, je skryta rovněž vydatná rezerva řemeslníků a pomocných sil, kteří nemají pro místa jimi dnes zastávaná ani potřebnou kvalifikaci, takže o jejich činnosti lze místy mluvit nejlépe jako o polopráci. Jinou takovou rezervou pracovních sil jsou pensisté, kteří se za války v mnoha odvětvích veřejné správy dobře osvědčili a pracovali by dnes rádi a s chutí jistě větší než mnohé mladší síly, kdyby se jim to jen vhodným způsobem umožnilo. Jejich vyšší školní vzdělání a mnohaletá praxe leží ladem, zatím co v úřadech se leckde hemží diletanty. Poslední a to nikoliv nejmenší rezervou pracovních sil je možné zkrácení vojenské presenční služby. Stačilo-li za války vojáků 6 nedělí a důstojníků 6 měsíců k získání potřebného výcviku pro službu v poli, není dnes důvodu, v dobách míru při tak inteligentním lidském materiálu, jaký představuje náš dorost, školou a předvojenskou výchovou dostatečně připravený, abychom neprirozeně dlouhou presenční službou ochuzovali naše hospodářství o statisíce pracovních sil. Vysvětlění tohoto paradoxního zjevu, že v době míru potřebujeme mnohonásobně delší dobu výcviku vojáka než za války, bylo by vítáno, zvláště když jeden z nejlepších znaleců moderní války, gen. Fuller soudí, že v době atomových bomb, ztrácí všechny ostatní

zbraně s výjimkou letectva a loďstva svůj dřívější význam. Snad by bylo proto možné uvažovat o z hospodárnění výcviku zbraní, překonaných pokroky vědy v době kratší než je dosud.

Tím se vlastně dostáváme k jádru věci, kterým je zvýšení účinnosti práce jak na vojně, tak i v civilním životě. A zde nutno konstatovat, že jsme dosud hodně pozadu za ostatními národy a to nejen průmyslovými, ale i zemědělskými. Nejen že nemáme vůbec vlastních moderních pracovních metod, ale nevyužíváme dostatečnou měrou osvědčených soustav cizích. Vezmeme-li jen skrovný průměr zvýšení výkonu, dosažený soustavami Taylor, Gilbreth, Gantt, Bedaux, Fayol a j., pak zjistíme, že užitím nejhodnějších vědeckých soustav pracovních za současného využití rezerv, skrytých v dosud nezužitkované pracovní schopnosti persistují a občanů, zabyvajících se poleprací, stačili bychom snad nahraditi odsunutě Němce a Maďary, takže by nebylo ani nutno vytvářet v národním státě znovu národnostní otázky, nezbytně spojené s usazením statisicích cizích příslušníků, jimž by se musilo jistě dostati zrovnoprávnění s domácími pracovníky. Tím více to padá na váhu, jde-li o síly, cizí nám řečí a temperamentem, jako by tomu bylo na př. u Italů, nemluvě ani o jejich politické orientaci. Zhavý jižní temperament má u Italů, soudě podle jejich emigrace ve Francii a v USA, za následek vyšší zločinnost, s čímž by i u nás musilo se počítat. Další a nikoliv vedlejší otázkou je zde placení těchto sil valutami nebo svolení, aby si svoje početné rodiny vzali k nám, takže bychom vlastně pohraničí, zbavené jedněch cizinců, osadili druhými cizinci. A přece jde v podstatě vlastně jen o to, aby šs. občan byl placen jen a jen za vykonanou práci a nikoliv, jak je tomu dosud často pravidlem, za ztrátu času. Proto by všichni lidé dobré vůle, kterým záleží na blahu občanů a zdaru tohoto státu, měli podporovat požadavek platu za práci a tím bojovat proti polepráci a útěku z pracovní fronty. Tyto zločiny nelze vyléčit žádným felčarstvím v podobě nerozumitějších brigád, nýbrž důsledným uplatněním zásad platu jen za skutečně vykonanou a to řádnou práci. Nastíněné využitkování pracovních rezerv nepotřebovalo by větších investic a bylo by ve většině případů okamžitě proveditelné a dosáhlo by se jím za dosazení dobré vůle a zdravého rozumu, jakož i odborného vedení větších úspěchů než se státišící najatými slami v cizině. Vždyť by přece nemělo smyslu, abychom sháněli po světě pracovníky a je platili vzhledem k výplatám ve valutě lépe než vlastní příslušníky, t. j. miliardami devis, zatím co by naši lidé pracovali polovičatě neb práci jen předstírali. *flk.*

politika

Evžen Erdély (Londýn)

Chamberlain a Mnichov v anglickém pojetí

I.

Arthur Neville Chamberlain je mrtev už pět roků. Byl pohřben s okázalostí, příslušnou členovi vlády Jeho Veličenstva. Ale byl to zlomený člověk, jemuž Churchill jen na základě nepsaného čestného kodexu anglického politického života nabídl křeslo bez portefeuille ve své nové vládě. Choroba pak, jež dávno zničila játra Chamberlainova, se zhoršila duševním zhroucením a brzy udělala fyzicky konec člověku, jenž stál více než třicet roků v anglickém politickém životě (skoro celou dobu na vládním místě), jenž toto přednostní postavení zdědil po slavném otci, ale jeho celá minulost zmizela ve stínu toho, co udělal, nebo čím se provinil v posledních třech letech svého života.

Koupil si čas...

Politicky však Chamberlain ještě dlouho po svém pohřbu nebyl mrtev. Vzhledem k obdivuhodné, skoro nadlidské nelogičnosti Angličanů — je to jedno z jejich nezničitelných aktiv při jednání s ostatními národy na světě — člověk je nakloněn pochybovati, jestli všechna dějinná odhalení byla s to konečně úplně umlčet ještě

stále existující pochybnosti o tom, zda Chamberlain přece nejednal správně, když »si koupil čas« v Mnichově na úkor Čechoslováků a Rusů, a jestli Mnichov přece nebyl nezbytný pro vývoj války a vítězství spojenců.

Ještě před dvěma lety zuřil v anglickém tisku ostrý boj o správnosti a účelnosti Chamberlainovy politiky. Myslím, že většině těch, kteří se zastávali Chamberlaina, nejednalo se o to, aby nějak historicky ospravedlnili jeho jednání s Hitlerem, nýbrž o to, aby nějak zmenšili v sobě vědomí hrůchu a ostudy před světem, kterou v souvislosti s Mnichovem od začátku cítili. V rozhovoru s kterýmkoliv Čechoslovákem Angličané sami používali slovo »ostuda«, když mluvili o Mnichově v letech mezi 1938 a 1944. V oněch letech byl to pro poctivého, inteligentního Angličana určitě duševní ořes, býti představen Čechoslovákovi. První rozhovor neproděné se točil kolem hlouposti a nemravnosti Chamberlainovy mnichovské politiky. Každý Angličan ujistil vás, že on sám nikdy nesouhlasil se zradou mnichovskou, ale že jako občan země, která se zúčastnila oně zrad, se cítí kolektivně zahanben, hluboce se omlouvá a prosí vás, československé individuum, abyste jemu, jako britskému individuu, velkolepě prominul. Sir Ralph Wedgwood jednou v konservativním týdeníku *Time and Tide* vyjádřil poměr poctivého Angličana k Mnichovu takto: »Mnichovské řešení bylo příčinou horší hanby, než kterýkoliv vlastenecký Brit kdysi byl ochoten snášet.« Pokora Angličanů byla pro Čechoslováky v Anglii přímo trapná. Bylo mezi námi považováno za otázku mezen dobrého vkusu, ale i politické moudrosti, nikdy nezačínati mluvit o Mnichově a o Chamberlainovi. Když Angličané sami začali toto thema, bylo zkuškou diplomatickou jemně vyjádřiti anglickým přátelům, že Mnichov byl historický omyl a že ani největší a nejchytřejší národ není prost omylů. Po srpnu r. 1942, když britská vláda — ve velmi opatrné a fakticky nepřilíš závažné formě — se prohlásila za »zabavenou povinností se považovati za vázánou mnichovskou úmlouvou«, měli jsme už možnost ujistiti své anglické přátele, že Velká Britannie svým hrdinstvím po pádu Francie desetkrát napravila svůj mnichovský omyl.

Pokusy o rehabilitaci

Jelikož však Mnichov byl v první řadě ostudou konservativní strany, necelé tři měsíce po oně výměně dopisů mezi panem Edenem a našim Janem Masarykem se objevily znaky v konservativní složce tehdejší národní fronty, že něco se chystá pro rehabilitaci Chamberlaina. Ve Westminsteru v listopadu 1942 mluvilo se o tom, že kampaň pro rehabilitaci Mnichova bude brzy zahájena. Skutečně dne 5. ledna 1943 Beverley Baxter, spisovatel, divadelní kritik, novinář a poslanec konservativní strany za londýnské předměstí Wood Green, napsal článek do večerníku *Evening Standard* pod titulem »Chamberlainovo mučednictví«.

»Jsem Mnichovákem«, začal pan Baxter svůj článek, jenž vzbudil ozvěnu jako málo politických článků za války, »a nejen že jsem podporoval Chamberlainovou úmluvu s Hitlerem před jejím uzavřením a po něm, nýbrž jsem dodnes přesvědčen, že pan Chamberlain svou moudrostí, trpělivostí a svou ochotou, vzít si sebe hrozně poníženi, zachránil svět a civilizaci.«

Poslanec Baxter pak vykládal, že kromě pánů Churchilla, Edena, Duff Coopera, plukovníka Ameryho a sira Stafforda Crippse všichni členové vlády tehdejší národní fronty (1943) byli kdysi »Mnichováci« a že pan Attlee za dělnickou stranu, sir Archibald Sinclair za liberály veřejně poděkovali panu Chamberlainovi za jeho úsilí o mír, když ohlásil sněmovně, že druhý den poletí do Mnichova, a že přáli mu boží požehnání k jeho počínání. Tito lidé, Baxter tvrdil, měli víru v mnichovské jednání a byli přesvědčeni, že mnichovská konference skončí přijetím berchtingsgadenských požadavků Hitlerových a od-

mítnutím godesberského plánu: »Chamberlain v Mnichově skutečně docílil, co si parlament přál, a kdyby dohoda byla uzavřena mezi dvěma poctivými vládami, byla by se mohla státí základnou trvalého řešení evropských problémů... Chamberlain doufal, že se přihodí zázrak a Hitler se přemění v poctivého člověka«. Po přečtení nesčetných dokumentů v Norimberku o tom, že celý sudetský podvod byl jen jednou etapou německého tažení za světovládou, viděl jsem pana Baxtera několikrát, ale chyběla mi odvaha zeptat se ho, jestli stále věří, že mnichovská zrada na Československu skutečně mohla se státí základnou trvalého řešení evropského problému, aniž by Anglie sama byla pohlcena Hitlerem.

Chamberlainova politika, poslanec Baxter pokračoval, byla jednoduchá: získati čas, aby Anglie mohla se připravití vojensky na utkáni. Dějiny dají za pravdu Chamberlainovi, jelikož Anglie byla na podzim 1938 žalostně nepřipravena. Avšak ani v červnu r. 1940 — podle pozdějšího prohlášení Churchillova v parlamentě — nebylo v Anglii více než sto tanků. Na bojišti ve Francii bylo jich 280, na Blízkém Východě 70, dohromady tehdy jen asi 450 tanků, vesměs vyrobených po vypuknutí války. To odpovídalo měsíční výrobě padesáti tanků. Před válkou — podle pana Baxtera — žádné tanky v Anglii vyráběny nebyly. Co se týče letectva, poslanec Baxter se dovolával sdělení v horní sněmovně, že dne 15. května 1940 — pět dnů po útoku na Belgii a Holandsko — v Anglii bylo v záloze jen pět stíhaček, ve Francii dohromady dvě eskadrony stíhaček. Anglie potřebovala čas a pan Chamberlain jí to obstaral. Země »má všechny důvody, aby byla pokorně vděčná, že v tak osudové hodině svých dějin měla ministerského předsedu, kterého budoucí pokolení budou oslavovati jako Mnichováka (man od Munich)«.

Redakce Evening Standardu (majitelem listu je lord Beaverbrook, Churchillův osobní přítel a spiritus rector nešťastné volební kampaně konservativní strany při loňských volbách) sama cítila, že článkem Baxterovým se dotkla citlivé stránky britského charakteru a proto sama vypsala honorář 25 liber (5000 Kčs) za každý článek kratší tisíc slov, jenž se otiskne jako odpověď poslanci Baxterovi. Poslanci, spisovatelé, právníci zaplavili redakci Evening Standardu rukopisy. Evening Standard otiskl tehdy jen dva články k Baxterově obhajobě Chamberlaina. Jeden byl od jistého G. Malcolma Thomsona, neznámého mladého muže, úředníka jedné novinové administrace, druhý od Lady Margot Oxfordové. Podám výtah z Thomsonova článku, jelikož vyjadřuje názory obyčejného lidu o Chamberlainově politice, a popis padlého státníka Chamberlaina z obratného pera spisovatele a politika z nejlepší anglické společnosti.

Kritika

»Pan Chamberlain nebyl žádným mučedníkem, jenž sváděl na svá prsa nepřátelské šípy, jen aby Anglie získala čas pro zbrojení« — tak pan Thomson začal svůj článek. Pan Chamberlain uzavřel obchod v Mnichově jako jednu etapu své dobře promyšlené, pevné politiky ústupu před nacistickou útočností. Když pan Chamberlain konečně přece byl nucen do války proti Německu, Anglie byla poměrně mnohem slabší vůči německé vojenské moci, než byla rok předtím. Chamberlainova politika nebyla politikou odložení války a urychlením zbrojení, nýbrž politikou smířování, založenou na mylném uvažování, že Hitlerova touha po moci mohla by býti nasycena a že po mnoha laciných vítězstvích, docílených hrozbami válkou, Hitler jednoho dne si uvědomí, že se mýlí a ihned přestane hrozit světu válkou. Na tuto pomatenou základnu stavěl Chamberlain svou smířovací politiku, pokračuje pan Thomson. Když Němci se zmocnili Prahy, Chamberlain s pohoršlivým kvapem a žalostným nedostatkem důstojnosti odvolal britskou záruku,

brániti nové československé hranice pod mizernou zámkou, že »český stát přestal existovati následkem vnitřního roztržení«. Dva dny potom však na veřejné schůzi v rodném Birminghamu byl Chamberlain nucen si uvědomiti, že britský národ navždy odmítl politiku smíření.

Prodal-li Chamberlain Československo v Mnichově, jelikož Anglie byla slabá, proč šel do války k vůli Polsku v době, když Anglie byla ještě slabší? Ze byla slabší, to přiznal také pan Baxter tím, že sám uvedl číslici 50 jako měsíční výrobu tanků v Anglii, zatím co německá výroba tanků, děl a letadel vzrostla. Thomson pokračoval, co zbude z obrazu Chamberlainova jako člověka, jenž koupil čas a sílu za cenu ponížení? Chamberlain, podle pana Baxtera, objevuje se jako člověk, který za velké oběti chtěl získati vojenskou sílu a bídne při tom selhal. Neutkal se v boji s Němci, když byli silní, ale vyzval je, když jejich převaha byla ještě větší. »Pan Baxter — ukončil Thomson svůj článek — by byl vykonal svému hrdinovi lepší službu, kdyby byl řekl, že Chamberlain sledoval politiku smířování, jelikož věřil v smířování a nikoliv, jelikož hledal v něm sílu. První argument by byl vystavil Chamberlaina kritice jako člověka, jenž nemohl pochopiti Hitlera. Druhý argument vystavuje ho smíchu jako člověka, jenž selhal ve všem a nerozuměl ničemu.

V jiném článku o Chamberlainovi, uveřejněném asi o tři neděle později, Vyvyan Adams, poslanec konservativní strany — tentýž poslanec, jehož dramatická slova »Božím jménem, pane Chamberlaine, jděte«, přivedila odstoupení Chamberlainovo v květnu 1940 — přišel k výsledku, že Chamberlain, ministr financí od r. 1931 a předseda vlády od r. 1937, byl v první řadě odpovědný za žalostný stav britského zbrojení — přes to, že parlament obětoval velké obnosy pro ozbrojení Anglie. A co se týče Chamberlainovy víry ve věrohodnost Hitlerovu, poslanec Adams zdůraznil, že kdyby Chamberlain byl věnoval nejmenší pozornost povaze německého člověka a Hitlerově kariéře jako důsledného krivopřísečníka od roku 1933, mohl by být varován před osudnými následky Mnichova. Ale Chamberlain si myslel, že je chytřejší než Vansittard, Eden a Churchill. Mýlil se z nevědomosti. (He erred in ignorance). »Pro pana Chamberlaina«, napsal poslanec Adams doslovně, »československý problém, listivě vyráběn a živěn Hitlerem, byl jen hádkou v daleké zemi mezi lidmi, o kterých nic nevíme.«

(Zde bych zaznamenal názory našeho tehdejšího vyslance v Londýně Jana Masaryka, jenž podle svědeckví anglického novináře G. Bilainkina řekl po své poslední návštěvě u Chamberlaina před mnichovskou konferencí: »Ne, on není pošetilý. Zdá se mi, že situace je ta, že Anglie stojí uprostřed proudu s vodou až po oči a doufá, že někdo někdy udělá něco, co by jí pomohlo se zachrániti.«)

K těmto silným charakteristikám Chamberlainovým nutno ještě přidati svědectví nedávno zesnulé Lady Margot z Oxford a Asquith, jejíž muž byl kdysi také ministerským předsedou, a jež chtěla viděti, jak se cítí a chová někdo v situaci, v které ona sama kdysi byla, totiž před stěhováním z úředního bytu na č. 10, Downing Street. Chamberlain na žádost Lady Oxfordové vyprávěl, jak se došlo k mnichovskému utkáni, a při tom pronesl několik slov, která vrhla ostré světlo na povahu onoho, pro Československo osudného člověka:

V neděli dne 25. září Chamberlain byl u krále, jenž mu nabídl své vlastní letadlo, aby Chamberlain mohl odletěti do Skotska na rybolov a odpočnout si několik dnů. Chamberlain s díky odmítl, jelikož nikdy ještě neseděl v letadle a měl strach, že jeho krevní tlak se zhoršuje. Pak pokračoval: »Dojel jsem vlakem do Skotska v pondělí, lovil jsem v úterý a dostal telegram od lorda Runcimana z Československa, že Němci jsou připraveni na okamžité tažení do Polska a Československa. Přípu-

stím, že byl bych to měl vědět, ale nevěděl jsem. Nastoupil jsem do nočního vlaku do Londýna a odletěl jsem ve čtvrtek, abych se setkal s panem Hitlerem v Mnichově. Víte, Lady Oxfordová, Němci nás nikdy neměli rádi. Vlastně je to tak, že přes to, že většina národů si nás váží, nejsme populární v žádné zemi. Myslím, že důvod je ten, že jsme rasa bezvýrazná (inexpressive) a nikdy jsme se nenamáhalí rozuměti cizincům. Jiný důvod je, že nemáme hranice a proto nikdy jsme se nebáli invase. Nejsme ješitní, ani citliví, ale spíše domýšliví, a snad nevědomě, trochu spokojeni sami sebou (complacent)».

Pak Chamberlain vyprávěl, jak byl dojat přijetím v Mnichově, kde dav jásal na ulicích. »Jásali vstříc míru. Aspoň tak jsem si tehdy myslel. Patrně jsem se mylil... Ale když má návštěva v Mnichově k ničemu jinému nebyla dobrá, alespoň odložila válku na devět měsíců.«

»Proč jste se nepřipravil na válku, jakmile jste na byl přesvědčení, že jest nevyhnutelná? Sám říkáte, že vaše návštěva zachránila nám devět měsíců času, za něž byli bychom se mohli připravit?«

»Nebyl jsem oblíben v dolní sněmovně ani u liberálů, ani u dělnické strany. Když jsem navrhoval zavedení povinné vojenské služby, hlasoval pro osnovu jeden jediný člen liberální strany, Jimmy Rothschild. Cokoliv jsem navrhoval, bylo odmítnuto. Proto měl jsem se vzdát úřadu a uvolnit cestu někomu oblíbenějšímu než jsem sám. Winston Churchill byl onen člověk.«

Několik měsíců po této veřejné tiskové debatě o Chamberlainovi, totiž v létě 1943, anglická veřejnost se dozvěděla, že prezident Beneš se chystá na důležitou cestu do Moskvy. Záměry prezidentovy působily alarmem na konservativní kruhy a shromáždily znovu do šiku staré mnichovské, zaryté odpůrce Sovětského svazu a ony nepočtené skupiny germanofilů, které nikdy neměly valnou zálibu pro Československo. Kampaň pro ospravedlnění Mnichova oživila, stala se systematickou a nabyla vážných rozměrů. Vstoupil do arény Viscount Maugham, hlavní soudce britské říše za vlády Chamberlainovy, po prvé článkem, pak celou knihou o Mnichovu a Chamberlainovi. Kniha vyvolala bouři, která konečně vyčistila ovzduší ze všech tajných soucitů k Mnichovu a k Chamberlainovi.

(Pokračování.)

národní hospodář

J. O. Kapp

O industrialisaci Slovenska a dvouletém plánu.

V tom, co se odehrávalo v hospodářství Slovenska za let 1918-1938, lze rozeznávat tři etapy. V prvních popřevratových letech scházelo u našich rozhodujících míst pochopení pro nezbytnost udržet ten skrovný průmysl, který na Slovensku byl, a tím méně chápala se nutnost jeho dalšího vybudování. Z tohoto tvrzení nemohu nic slevit, je to objektivní a dokazatelná pravda. Chybu vládních kruhů sdílely delší dobu i tehdejší slovenské politické kruhy. Ani strany opoziční, ani strany vládní — či jak se tehdy říkalo státotvorné — si zprvu význam průmyslu pro blahobyt země neuvědomovaly. Převážná masa voličů příslušela zemědělství, hlavním předmětem zájmu byly proto otázky zemědělské, zejména pozemková reforma.

To byla první etapa, v níž se dopustila »volná hra hospodářských sil«, kdy to ovšem vyhrály hospodářské síly silnějšího. Vyústila v odbourání nejen průmyslu železář-

ského, ale i značně slovenského průmyslu textilního sklářského. Tento fakt nelze stavět do jedné řady se skutečností, že i v historických zemích některé továrny likvidovaly.

Průmysl v českých zemích byl vybudován na odbytu v celém starém mocnářství. Dusil se, než se dovedl přeorientovat na zmenšeném vnitřním trhu, a tlačil protívší silou na slabší slovenský průmysl, který v tomto konkurenčním boji nemohl obstát a ztrácel i svůj nejvládnější trh, na Slovensku samém. V Čechách některé továrny zanikly, poněvadž byla země přeindustrialisovaná; na Slovensku zanikla celá odvětví, ačkoliv byla země absolutně i relativně podindustrialisovaná.

Teprve když se dostavily důsledky — nezaměstnanost a trpké stížnosti postižených krajů — pochopili slovenští politikové, že se stala chyba, a začali se zajímat o průmyslové problémy. Smlí být připomenuto, že to byli Češi na Slovensku působící, kteří první podali věcnou analýzu kritické průmyslové situace Slovenska, a formulovali konkrétně, čeho třeba k nápravě. Jejich návrhy byly Svazem slovenských průmyslníků a jinými zájmovými organizacemi schváleny a předloženy jako »Hospodářské požadavky Slovenska« poslancům a vládě. Obsahovaly tyto hlavní body: 1. tarifní sjednocení, t. j. stejné dopravní sazby za stejný dopravní výkon, 2. výstavba kusé železniční sítě, která nevyhovovala nové československé hospodářské orientaci, 3. zvýhodnění při státních dodávkách. Prvé dva body sledovaly zlepšení výrobních a trhových podmínek, v nichž hrály dopravní náklady velkou úlohu. Ježto nebylo možno zejména druhý požadavek obratem uskutečnit, žádáno až do zmírnění rozdílnosti výrobních podmínek v českých zemích a na Slovensku zvýhodnění při státních dodávkách.

Za podpory slovenských politických kruhů byly pak tyto návrhy prosazovány. Proti bodům prvému a druhému nemohl zásadně nikdo nic namítat. Uskutečňovány přesto jen pomalu, poněvadž se nenašly finanční prostředky. Proti třetímu požadavku ozval se rozhořčený odpor postižených zájemníků z historických zemí. Návrh byl přesto přijat usnesením vlády ze dne 17. května 1923 a to v té formulaci, že se přiznala 5procentní výhoda při státních dodávkách těm odvětvím slovenské výroby, která pracovala za podstatně horších výrobních podmínek.

Tak zahájena druhá etapa, tím charakterisovaná, že vláda uznala neudržitelnou rozdílnost výrobních podmínek a nutnost vyrovnání. Při tom šlo slovenským výrobním kruhům méně o malý cenový náskok, a více o to, aby prosadily evidenci státních dodávek — které do té doby vůbec nebylo — aby se prokázalo nerovnoměrné rozdělení státních dodávek a prací na jednotlivé oblasti státu. Touto evidencí umožněná kontrola pomáhala přemáhat přirozený sklon centrálních úřadů, svěřovat dodávky firmám již už dlouho známým, k neprospěchu výrobců z východních oblastí státu.

To byla tedy ta druhá etapa, v níž naše vlády svou chybu pochopily a prosazovaly správnou politiku i proti odporu zájemnických kruhů a některých byrokratů. Důsledky projevovaly se pozvolným zlepšováním výrobních podmínek. Ukazovalo se to zejména tím, že podnikatelské kruhy ztrácely strach z investic na Slovensku a přistupovaly tam i k zakládání nových podniků, vedle rozšiřování a modernisování už existujících, zejména když se objevila nutnost decentralisovat průmysl pro vedení války významný.

Tím nastalo období třetí, nemyslitelné bez předcházející etapy druhé, během níž prostaveny na Slovensku ze státních prostředků miliardové obnosy v železnicích, silnicích, vodních stavbách, elektrárnách, ale i v školách, správních budovách. Nebylo to »doplácení na Slovensko«, jak se mnozí nepřestali vyjadřovat, ale byly to rozumné a účelné investice, které měly viditelný vliv na zmírnění disparity výrobních podmínek a tím na zvyšování životní úrovně.

S vinou na ochuzování mělo se to tedy následovně: Byli Češi, jednotlivci i skupiny, kteří prosazovali bezohledně své vlastní hmotné zájmy, bez zřetele na kohokoliv, a tedy i bez ohledů na slovenské hospodářství. Byli Češi v úřadech a politice, kteří tomu trpně přihlíželi; jednak podle zásady, néhasit co nepálí, jednak proto, že si vědomě nebo podvědomě říkali: košile je bližší než kabát. Bylo však na druhé straně mezi českými úředníky, politiky i národohospodáři na štěstí dosti mužů, kteří teorii košile a kabátu odmítli a postavili se ochotně a od začátku mezi zastánce spravedlivého vyrovnání výrobních podmínek, vědouce, že tím pracují pro soudržnost a jednotu republiky. Byli konečně také Slováci, kteří ztotožňovali celý český národ s první skupinou, svalovali paubálně a zarytě vinu za všechny možné chyby a nedostatky na český národ, čímž ovšem Čechy právem roztrpčovali a činnost třetí skupiny ztěžovali.

Jaké závěry plynou z toho pro dnešní situaci? Předně bude dobré uvědomit si skutečnost, že žádá z oněch čtyř skupin docela nevymřela. Musíme jen doufat, že se skupiny první a čtvrtá podstatně scvrkly a že se příslušníci druhé skupiny o tom přesvědčili, že je košile bez kabátu přece jen oblečením velmi nedostatečným.

Rozdíl mezi dneškem a situací před 25 lety jsou však velké a potěšitelné: Spočívají hlavně v těchto bodech:

1. Dnes netřeba přesvědčovat rozhodující kruhy o nutnosti industrialisace Slovenska. Tvoří podstatný bod dvouletého budovatelského plánu národní fronty.

2. Rozlišenost výrobních podmínek mezi Čechami a Slovenskem je podstatně menší než před 25 lety, jakožto výsledek vzestupu, kterého se Slovensko na poli hmotném i duchovním za prvé republiky dožilo.

3. Předvídatelný vývoj hospodářských poměrů směřuje k dalšímu vyrovnání ještě trvající rozdílnosti. Hlavní činitelé tohoto vývoje jsou: Německo přestalo být naším největším obchodním partnerem, Rusko jest na cestě se jím stát. To znamená určitý dopravní náskok pro naše východní oblasti. Kupní síla vnitřního československého trhu bude důsledkem vyhlášení pohraničních krajů mnohem rovnoměrněji rozložena než dosud. To znamená přiblížení průmyslu i zemědělství východních oblastí k odběratelům. Vzroste význam vodních sil a elektrifikace přivodí další vyrovnání výrobních podmínek.

4. Industrialisace Slovenska provede se v valné části přesídlením německého průmyslu z pohraničí, bude tedy vyžadovat od státní pokladny poměrně méně nákladů než v minulosti.

Vedle těchto světél jsou však i stíny a nová nebezpečí, jichž si musíme všimnout. Lze i přeindustrialisovat, lze industrialisovat chybně a vytvořit podniky bez zdravého podkladu. Nebezpečí z toho plynoucí jsou za našeho dnešního socialistického řádu vážnější než dříve. Za kapitalistického řádu bylo to s chybnými investicemi jako s churavějícím dítětem drsných a jen na děti bohatých rodičů: nedochůdčeti se nevěnovala nadměrná péče. Když nemělo dost vlastních sil, sešlo se světa. Pochybené investice se za kapitalistického řádu rychle a bez dlouhých okolků likvidovaly.

Na tom se mnoho změní. Místní vlivy a sociální ohledy se mocně uplatní a vynutí si i v běžnějších případech nákladné doktorování dodatečnými investicemi, otevřenými i skrytými subvencemi. Nebude nikoho, kdo by měl moc anebo chuť přikročit rychle k radikální operaci zastavení podniku; neodkladná řešení se budou odsunovat o měsíce a léta.

To nutí k tím větší obezřetnosti při zakládání a přestěhování průmyslu. Osoby, pověřené rozhodováním o tom, nesmějí stát pod tlakem místních interestů a jiných

více méně anonymních činitelů. Osobní odpovědnost mizí velmi snadno tam, kde mluví do věci tolik instancí a osob, že na konec nikdo neví, kdo co způsobil. Zdůraznění osobní účasti každého jednotlivého na těchto rozhodnutích zvýší odolnost proti vlivům anonymním a kolektivním, ochotným tím více naléhat, čím lépe vědí, že nemají prakticky žádnou odpovědnost. Pokud možno, budiž usilováno o finanční účast obcí a jiných kolektivů na podnicích, jichž založení si přejí, aby si uvědomily, že případné nepříznivé podnikové výsledky postihnou i je.

Místním činitelům, kteří se naopak odstěhování podniků ze svých obcí brání, a výkonným orgánům, které je podporují, třeba na druhé straně ujasnit, že alternativa nezní: má nebo nemá se přestěhovat továrna X. z obce Y. na Slovensko, případně do jižních Čech. Alternativa zní: má se továrna X. přenést na vhodnější místo anebo má zůstat v městě Y. a tam zrezavět? To bude po odsunu Němců neodvratným osudem přemnohých závodů, které se octnou, bez osazenstva, takže bude »vhodnějším místem« to, kde jsou pracovní síly k dispozici, i kdyby byly jiné výrobní podmínky méně příznivé. Jsou-li ovšem tyto jiné výrobní podmínky na nově vyhládnutém místě podle úsudku odborníků vysloveně nevýhodné, třeba se podle toho zařadit.

Tentokrát — můžeme doufat — budou skutečně položeny pevné základy k industrialisaci Slovenska. Nejlepší zárukou toho je okolnost, že tento záměr není izolovaným bodem vládního programu, nýbrž stojí v úzké vnitřní souvislosti s tím, co tvoří podle slov předsedy vlády Gottwalda »stěžejní myšlenku dvouletého plánu«, totiž »zvýšení výroby investičních i spotřebních statků«. Tato vnitřní souvislost je dána tím, že »první předpoklad pro splnění dvouletého plánu je, abychom překonali nedostatky pracovních sil«: tento nedostatek je na Slovensku mnohem menší než v Čechách a na Moravě.

Program vlády vyznačuje se tak neobyčejnou plností a konkrétností, že zní přímo jako neodvolatelný závazek. Dvouletý plán jde do všech detailů, pokud se týče stanovených cílů, ale jest i konkrétní co do cest a prostředků, k tomu předvídaných. Ze je v tomto směru méně podrobný, má nepochybně taktické důvody.

Jak překonat obtíž největší, nedostatek pracovních sil, zejména fyzických? Vláda předvídá k tomu několik cest, a na mnoha místech — v odstavci o zemědělství, o hornictví, o industrialisaci Slovenska a jinde — vzpomíná se nutnosti »mechanisace a elektrisace«, »nahrazení práce ruční prací strojovou«, »zmodernisování závodů«, »co nejhojnějšího používání strojů«.

Neoddávejme se při tom přehnaným nadějím. I kdybychom disponovali velkými zahraničními půjčkami, nebylo by možné opatřit z ciziny nutné stroje a zařízení tak rychle, jak bychom si přáli. Strojírny celého světa jsou, stejně jako naše vlastní, prací přetíženy. Přijímají objednávky jenom s lhůtami dlouhými, příliš dlouhými pro potřeby našeho dvouletého plánu. Na rychlé rozmnožení naší strojové výzbroje nelze proto doufat. Jádro problému zůstává v ekonomii pracovními silami, manuálními i duševními; to je to jediné, nač můžeme bezpečně spoléhat.

Připojujeme k tomu několik poznámek, které ovšem složitou otázku ani zdaleka nevyčerpávají.

Vládní prohlášení rozlišuje tři hlavní reservoiry pracovní síly:

1. Přearazení a tím lepší využití pracovníků, stojících dnes na nepravém místě.

2. Zvýšený výkon pracovníků, ponechaných na jejich dosavadním pracovišti.

3. Získat pro práci ty, kdo dosud nepracují, ač pracovat mohou.

O skupině první hovoří vládní program, že je třeba »podrobit revizi osobní stavu ve všech odvětvích veřejné

správy, přizpůsobiti je skutečné potřebě a převéstí zbývající zaměstnance podle jejich způsobilosti do jiných pracovních úseků. « Nebude to snadnou věcí, vždyť provedení vládního programu samého předpokládá celou serii nových zákonů a nařízení, která musí být někým prováděna, tedy novou práci pro úřady a úředníky. Jak ji zdolat při zmenšeném personálu? Myšlenka nepřipustit, aby konali na př. kvalifikovaní řemeslníci v úřadech snadné manipulační práce, roznášeli poštu, vyseďávali v předsíních atd., je ovšem zdravá. Pokud však jsou potřebni, musí být nahrazeni. Do úvahy přichází tedy další skupina, o níž se vládní prohlášení nezmiňuje, totiž pensisti. Je mezi nimi mnoho práce schopných, a to nejen pro úkony podřadné. Pracovní schopnost mnohých vysokokvalifikovaných mužů s cennými zkušenostmi leží ladem. Byly by to při tom síly nejlevnější, neboť by se jim platil jen rozdíl mezi pensí a aktivními požitky.

V pracovním výkonu skupiny druhé, té nejdůležitější, lze nepochybně najít ještě velké rezervy. Vládní prohlášení sděluje, že «dosud pracuje pouze asi 20 až 30 procent průmyslového dělnictva podle úkolových mezd. Během dvouletého plánu nutno tento počet zdvojnásobit, čímž stoupne výkon i mzda a sníží se cena výrobků.»

K tomu dlužno poznamenat, že úkolová práce jako taková ještě úspěch nezaručuje. I závod, u něhož pracuje 100 procent zaměstnanců v úkolu, může mít mizerné výkony. Vše záleží na tom, jak jsou úkoly stanoveny. Nemají-li vedoucí závodu dost autority na závodní radu, aby se stanovily úkoly dostatečně vysoko, nedocílí se ničeho a úkoly stanou se naopak pouze pramenem neoprávněně vysokých mezd. Zvýšení autority osob, odpovědných za výrobní výsledky, je proto nezbytným předpokladem úspěchu. Bylo by ideální, kdybychom se mohli při pokusu zvýšiti výkon a pracovní morálku, obejítí bez donucovacích opatření proti liknavým a takovým, kteří svým příkladem pracovní disciplínu podlamují, kdyby se, podle slov předsedy vlády, «stala účast každého jednotlivce na hospodářském budování státu otázkou národní cti a vlastenectví». Bude však dobré nepřeceňovat účinnost ideálních pohnutek. Velmi mnozí z nás dávají přednost pohodlnému pracovnímu tempu a snadnému výdělku, jak dokazuje cifra (př. 400.000 osob), do pracovního procesu vůbec nezařazených. Neobejdeme se bez donucovacích prostředků. Ze vládní prohlášení o nich mlčí, je pochopitelné, avšak toto mlčení musí být brzy přerušeno.

V zásadě jsou dva systémy donucovacích způsobů. Sovětský způsob spočívá na přísné a důsledné pracovní povinnosti, spojené se zákazem stávek a plnou odpovědností vedoucích osob, jejichž opatření nesmí však býti nikým vetována nebo křížena.

Bezpodmínečné právo na práci vyžaduje pracovní povinnost do všech důsledků, i těch tvrdých a hluboko do soukromého života zasahujících. Kdyby měli dát Rusové každému tu práci, kterou si přeje, tam, kde si ji přeje a pokud možno ještě za mzdu, kterou si sám určí — nebyli by nikdy rozřešili ohromné úkoly, které si předsevzali. Jádrem západního systému spočívá v právu zaměstnavatele propustit každého zaměstnance, s jehož výkonem není spokojen, ba může propustit, i bez zavinění prostě každého zaměstnance, kterého nepotřebuje. Proti výstřelkům má ovšem dělnictvo své odborové zbraně a prostředky. Západní systém je, pravda, bezmocný proti těm, kteří se dovedou uživit, aniž by se zařadili do pravidelného pracovního procesu.

Náš systém bude se nepochybně podobat více systému ruskému, ale má-li být účinný, musíme ho i uplatnit s ruskou důsledností. Přiznává-li stát svým občanům právo na práci, musí mít i moc přidělovat pracovní místa a určovat výši odměny různých druhů práce.

Ve vládním prohlášení není zmínky o rázném zákroku proti černým mzdám, ale neobejdeme se bez něho. Černé mzdy jsou dnes mnohem větším nebezpečím než černý trh. Hornictví bojuje na př. s katastrofálním nedostatkem pracovních sil. Aby se tomu odpomohlo, bylo stano-

veno, že mzdová úroveň v hornictví má převyšovat o 20 procent výdělkové možnosti jiných odvětví. Očekávaný příliv pracovních sil do hornictví však nenastal, neboť zaměstnavatelé platí mnohem vyšší mzdy než doly — na černo! Úřední mzdový sazebník obchází se nejrůznějšími způsoby: účtují se hodiny přes čas, započítávají se noční a nedělní směny, které nebyly nikdy odpracovány, stanoví se nízké úkoly, dávají se při každé příležitosti placené dovolené, cenné naturálie.

Černé mzdy jsou ovšem důsledkem všeobecného nedostatku pracovních sil spolu s postupným uvolňováním trhu. Jen výrobce, jehož výrobky nebo pracovní výkony nemají úředně stanovenou cenu (anebo cenu nesprávně určenou), může plátni černé mzdy, poněvadž docíluje za svůj tovar mnohem více než ti, jejichž ceny jsou přísně kontrolovány a dodržovány.

Kontrolou mzdových záznamů a drakonickými tresty se dají černé mzdy omezit, ale pochybuji, že by se daly úplně vyloučit. Dokud budou vedle reglementovaných tovarů i volné druhy takového zboží, po němž je značná poptávka na trhu, takže se na něm velmi mnoho vydělává, budou si jednotlivá odvětví pracovní síly přetahovat. Dokladem toho jsou krásné plakáty a působivé inseráty, jimiž lákají továrny pracovní síly, jako druhy lázeňská místa bohaté cizince. Tento zjev představuje jakýsi sympatický a odzbrojující rys černého trhu mezd, avšak nesporně k němu patří. Vtipné inseráty nefikají přímo: přijďte k nám, dáme vám víc než ti druzí — ale mezi řádky to jasně napovídají.

Pokud se týče úředníků, «mají být u této kategorie zavedeny výkonnostní platy a výkonnostní prémie». Myšlenka zajisté účelná. Praktické provedení bude ovšem záviset úplně na soudnosti, spravedlivosti a pevné ruce představených.

Doporučovalo by se uvažovat o jednom opatření, velmi snadno proveditelném. Jak u státních úřadů, tak v soukromých službách jsou vedle obětavých úředníků, kteří nezameškají bez krajní nutnosti ani hodinu práce, i mnozí takoví, kteří zůstanou doma při nejlehčí rýmě a zameškají, z pohodlí nebo z hypochondrie, rok co rok celé týdny. Vždyť to pro ně neznamena žádnou újmu, a práci za ně už někdo udělá! Jsou zaměstnanci, kteří takto své, od přírody svědomité kolegy hůře vykořisťují, než tvrdý zaměstnavatel své dělníky. Odpomoc by byla jednoduchá. Nad určitý počet, odpovídající průměru nemoci zameškávaných dní, by se promeškané dny nezapočítávaly pro výpočet pensijních nároků. Výjimku tvořily by jediné nemoci, jejichž vznik souvisel bezprostředně s výkonem služby (úrazy, nemoci z povolání). Nevidím v tom nic nesociálního. I solidarita zdravých s nemocnými a ne-duživými má své hranice a pensijní nároky jsou ekvivalentem za službu, nikoliv za nemoc a zdravotní dovolenou.

Nejtvrdějším oříškem bude «získat pro práci ty, kdož nepracují, ač pracovat mohou». Vládní prohlášení nenaznačuje, jak se toho má docílit. Odnětí potravinových lístků je snad jedno z opatření, na které se myslí, ale radikální řešení předpokládá ucpání všech pramenů neoprávněných výdělků a neoprávněných bezpracných důchodů. Odhodláme se k radikálním zákrokům po příkladu Němců, na př. k razím v kavárnách a na ulicích?

Dvouletý vládní program je plán stavby velkolepé a smělé. Zvýšit produkci o 10 procent, přes odsun statisíců zapracovaných sil, je podnikem gigantickým. Nebudeme osnovatele plánu kárat, i když na něm provedou během budování mnoho a mnoho změn. Hospodářské plány států tak velkých, že představují světy pro sebe, mohou být pevné a nezměnitelné. Jejich závislost na cizině — prostřednictvím zahraničního obchodu — je tím menší, čím mohutnější jest jejich vlastní vnitřní trh. Malé země musí míti plány pružnější, musí míti připraveny změny

svých plánů, ježto je budou muset přizpůsobovat sousedům a obchodním partnerům, na nichž závisí.

Splnění dvouletého budovatelského plánu bude vyžadovat neoblomné pevnosti odpovědných stavitelů, pevnosti, která se nezalekne ani ztrát na popularitě. U nás všech předpokládá rozloučení s ilusemi o lehkém a pohodlném životě, kterým se v opojení nově získané svobody tak mnozí oddávali.

literatura a umění

Antonín Fencel

Divadlo ve Velkém státě

(Několik poznámek k chystanému divadelnímu zákonu a k socialistickému státu.)

II.

Theoretisovat nebo pracovat?

Otázka mohla by také znít: Shora nebo zdola? Neboť je známo, že úřední nebesa bývají ráda shromážděna kolem zeleného stolu, od něhož libují si diktovat, kdežto pozemští pracovníci ohlížejí se nejraději po zkušenostech z vykonané práce. V divadelnictví úřední theoretikové vycházejí z úředních nařízení světových, dramaturgických a bůhvíjakých ještě rad a komisí, praktičtí pracovníci přejí si znáti nikoli sny, ale skutečnost o divadelních budovách, provozovatelích, autorech, hercích a ochotnicích. Mají-li pak rádně zhodnotit snahu o nový divadelní zákon, potřebují předem jasně znáti jednotlivé vůdčí myšlenku, z níž zákon vychází. Ta musí být základem veškeré diskuse a všech nejprvnějších posudků. Jakmile dojdeme ke shodě o vůdčí myšlence, vše ostatní bude vyřešeno téměř automaticky.

A tudíž znovu: Chceme theoretisovat nebo pracovat?

Theoretikové praví: Divadelní zákon musí míti na zřeteli především umění a výchovu.

Pracovníci odpovídají: Ano, ale na zdravém základě hospodářském.

Theoretikové: Stát musí opatřit prostředky, jako je opatřuje školám.

Pracovníci: Školy nejsou volně přístupny a neobchoduje se v nich prostřednictvím vstupného.

Theoretikové: Ani v divadlech nemá být vstupné vybíráno.

Pracovníci: Chcete divadlo zeškolnit? Pak zabijete uměleckou tvůrčí svobodu. Naděláte c. k. umělce a zabijete všechna umění, pro něž divadlo je živým cílem a nejbystřejší vzpruhou.

Ať tak dále. Sporem theoretiků s pracovníky bylo by možno naplniti velmi obsáhlou knihu. Proto třeba na výměnu názorů pohlédnout se spolehlivého hlediska. Tím je úvaha širší, úvaha o původu všech věcí:

Budujeme znovu svůj stát. Ne abychom vyhověli módě, ale protože osudové určení našeho národa nás pobízí, abychom vystoupili na další schod vývoje. Budovatelem je lid, kterému nikdo nikdy nic nedaroval, ledaže jej v porobě chtěl ještě více pokořiti milostivostí. Také své první stále divadlo nedostal český národ od nikoho darem, ale postavil si je sám z vlastních drobných sbírek. A když vyhořelo, neváhal a v nejbližší době si je postavil znovu. Při tom pak vytvořil rozsáhlou a pevnou organizaci ochotnických divadel, již rovné nebylo nikde ve světě.

Pro tento národ, pro lid zvyklý opatřovati si vše potřebné vlastním přičiněním, je urážkou, činí-li theoretikové alfou i omegou svých návrhů divadelního zákona státní subvence a dotace všeho druhu, rozdělované milostivě zeleným stolem, který tak žárlivě sleduje pozdravy u vrblíček.

Skuteční pracovníci nepotřebují dotací, spojených s diktáty shora, po nichž se shánějí jen divadelní alchymisté, kteří pro své experimenty věčně vydupávají nové a nové mecenáše. Stavěti jakýkoli počin na subvencích, bylo zvykem v době vlády agrárních velmožů a všichni víme, kam to dospělo. Dotace jsou zdrojem velmi nejistým, na němž nelze pranic zakládati, protože je příliš měnivý nejen vinami konjunktury peněžní, ale i stoupáním a klesáním nálady pánů rozhodčích.

České divadelnictví vytvořil národ. Týž lid, který nyní buduje svůj nový stát. Proto zdravý návrh divadelního zákona může vzniknouti jen v poradách sboru praktiků, zvolených zdola skutečnými odbornými pracovníky. Těmi, kteří nežijí hračkářským pokusnictvím, ale střízlivou, cílevědomou prací.

Aby bylo jasno o pokusnictví: Také divadlo — jako všechny obory lidské práce — musí hledat, zkoušet, poplávat půdu novým směrům. Ale musí se tak dít úměrně, v malých rozměrech, aby tím netrpěla práce, bezpečně dávající vyzkoušené výsledky. Nelze pokusům obětovati celý pracovní obor, jako se to stalo s naším divadelnictvím loňskou nepromyšlenou reformou.

Vedoucí myšlenka tvůrčí

Každý jistě dobře rozeznává okamžitý nápad od uvážené myšlenky a tuto od vedoucí myšlenky tvůrčí. I nápad »revoluce za každou cenu«, je možno povýšiti na vedoucí myšlenku. Může to být dokonce i myšlenka uvážená. Ale vždy je to myšlenka bořící, nikoli tvůrčí.

Před rokem jsme se domnívali, že provedená divadelní reforma má za podklad uváženou myšlenku. Mýlili jsme se. Byl to jen okamžitý nápad. Nechceme přece loňské reformátory podezřívati z nihilismu, bezohledného boření děj se co děj. Věřili jsme, že průběhem roku objeví se vedoucí myšlenka tvůrčí. Neobjevila se. Ve své důvěře byli jsme zklamáni. Divadelní sezóna končí se v bezradných troskách, umělecky nepřinesla téměř nic pozoruhodného, způsobila neslýchané hospodářské ztráty a — což je nejhorší — odcizila divadlu nejširší vrstvy, ty, v jejichž prospěch bylo by skutečně třeba podstatné reformy.

Ztroskotání pokusu, i když třeba trestuhodné, nemusí ještě znamenati katastrofu. Té může zabrániti dostatek rozvahy a rychlý, nouzový plán záchranný. Zatím neviděti ani jednoho, ani druhého, ačkoli sezóna skončila a herci i ostatní divadelní zaměstnanci tonou v nejistotě, co bude po prázdninách. Situace je mnohem horší než před rokem. Nařízené přezkoušení hereckých hodnot, hlášané vyhoštění poloviny všech organizovaných divadelníků a plánované zavírání řady divadel, jsou příliš blízký zoufalostem, jakých se dopouštějí bezradní úpadkáři.

Z chaosu, který stále se zvětšuje, lze vyjít jen tím, že bude stanovena lhůta k vyřízení nynějších zmatků — uvidíme ještě, že nejlépe se k tomu hodí zbývajících šest měsíců do konce roku — že bude vypracován vhodný finanční plán pro tuto lhůtu — je nasnadě a uskutečnitelný — aby divadelní zaměstnanci byli zabezpečeni existenčně, a že neprodleně bude ujasněna vůdčí myšlenka pro nový divadelní zákon, jehož ukvapeně projednání a odhlasování ve sněmovně by jen zhoršilo nynější stav.

Stanovení lhůty a finančního plánu nebude tak obtížné jako vytyčení vedoucí myšlenky tvůrčí pro divadelní zákon. Tohoto obtížného úkolu ujmou se jistě povolanější pracovníci. Ale proto přece můžeme zkusiti štěstí také sami.

Jsmo-li v rozpacích, odkud začít, řiďme se zásadou: Od kořene! Tedy: Divadlo je a) umění, b) výchova, c) zábava, d) obchod.

a) Umění. Žádné umění nemá být samoúčelné. Lidový stát nemůže uznávati umění pro umění. Za to víme, že divadelnictví je uměním nejlidovějším. Prapůvodním. Základem a podněcovatelem všech umění ostatních, která jsou jen složkami souhrnu, jehož vyvrcholením je divadelní představení. Od nepaměti.

Střední Evropa je neodlučitelná od vzniku divadelního umění. Národopisci jsou udiveni velkým hereckým nadáním slovanských národů. Divadelní zákon prvního a nejdůležitějšího lidového státu středoevropského musí tedy vznikati z prvků národopisných.

b) Výchova. Cvičení dramatických dialogů v nejmłodších třídách jsou již velmi dávno před první světovou válkou součástí školního vyučování v Americe. Podle bohužel skrovných zpráv, jež bylo možno si získati o SSSR, je i tam něco podobného v učební osnově.

Divadelní zákon nesmí postrádati ustanovení o té věci. Ustanovení, které by souhlasilo se zákony školskými.

Anketa Lidového divadla vynesla jen 3 procenta hlasů pro vzdělání. To nás nesmí mýlit, když víme, že dvě třetiny hlasujících mají středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání, a patrně se domnívají, že nepotřebují dalšího vzdělání divadlem. Ale výchova a vzdělání jsou dva rozdílné pojmy.

Výchova není jen opatrováním vědomostí. Je to soustavné vedení k ideálu, jímž je dorozumění nejen všech pozemských států, ale i všech plemen. Tedy dorozumění nejen politické, ale i lidské. Divadelní zákon měž na zřeteli tento ideál.

Tendence byla odsouzena anketou Lidového divadla. Výchova s tendencí snadno se zaměňují. Ale výchova k dorozumění všeho lidstva je základem, na němž sama příroda vyvíjí společenský život na zemi.

c) Zábava. Spor o to, do jaké míry smí být divadlo zábavou, je velmi oblíben theoretiky. Alespoň našimi. V celém ostatním světě je — pokud k němu vůbec došlo — dávno rozřešen. Tolikrát citované hlasování členstva Lidového divadla přineslo zábavě 48 proc. výslovně (pobavení a únik od starosti), další procenta pod jinými tituly. Divadelní zákon nemůže přehlédnouti tuto skutečnost. Proto ať obsahuje ustanovení o všech lidových veselících, pokud jejich podkladem je podívání.

Poměr divadel ochotnických k odborným (profesionálním) musí být ujasněn v zákoně do nejmenších podrobností. Zákon, který by tak nečinil, byl by nejen bezcenný, ale i nebezpečný. Při rozsáhlé organizaci a velikém vlivu ochotnických spolků nedostatečný zákon by jen zvýšil dosavadní zmatky.

Dali jsme se do díla nad jiné velkolepého. Ale i odpovědného. Budujeme nový, lidový stát. Budovatelé státu musí být prozřetelnější než malý soukromý stavebník. Avšak i ten — odpusťte nešetné přirovnání! — chce-li na příklad postavit si novou králikárnu a je-li rozumný a poctivý, musí si předem propočítati náklady a srovnati je s výhodami, které mu stavba může přinést. Že musí mít stavební kapitál, je samozřejmé. Tak i my. Naším národním kapitálem je požehnaná země, v níž žijeme, a pevné odhodlání k vytrvalé práci. Naším rozpočtem jsou dobře uvážené zákony. Zákony vyplývající z přesvědčení, že není nikde pod sluncem, tedy ani u nás, závažné studny, z níž daly by se věčně čerpati peníze na nepromyšlené hokuspokusy. Zákony založené na vůli prospívati celku a nežítí na útraty druhých.

Divadelní zákon musí vyjadřovati zřetelně, že minuly doby, kdy králové a všichni uchvatitelé moci platili si své autory a herce, kteří byli povinni tvořiti tak, jak se to líbilo chleboďárcům. Divadelní zákon budíž vůdcem, ukazujícím cestu, po níž naše divadelnictví svobodnou tvorbou a vlastní samostatnou hospodářskou činností může vstoupiti do řad budovatelů lidového státu.

Víme, že v celém světě divadlo — jako vrchol podívané — je základem cestovního ruchu, domácího i cizineckého. Tuto vlastnost divadla, u nás dosud vůbec neuvažovanou, musí divadelní zákon vyjádřiti jako východisko svého hospodářského plánu, který — opřen o zdravé regionální hnutí — bude podporovati divadelní odstředění a soustavné rozšíření umělecké tvorby po všech krajích republiky.

Divadelní zákon našeho státu, položeného na křižovatce středoevropských cest, musí umožniti, aby na našem území, v srdci Evropy, dosud řádně neuplatněném, mohla se vytvořiti nová střediska divadelního a cestovního obchodu, jakými bývaly Berlín, Vídeň a Budapešť. Tím bude zajištěn rozkvet našeho divadelního umění, jak si jej všichni toužebně přejeme.

Pro doby budoucí

Zákon, který uspořádává jen běžné poměry, je zastaralý již v den, kdy je vyhlášen. Zákonodárce nemůže být věštcem. Ale musí předvídati. Být prozíravý. V divadelnictví snadno předvídáme, že rozhlas, film a televise, jež s divadlem a podívanou vůbec tolik souvisí, promění se v budoucnosti v nový útvar souhrnné lidské tvorby umělecké. Zákonodárce musí na to mysliti již teď.

Má-li náš nově budovaný lidový stát projevit se svěrázně i v divadelnictví — a toho je nutně třeba již ze zmíněných důvodů hospodářských — musíme s plnou energií věnovati se řešení budoucího divadelního projevu, jenž bude zrcadlem pokroku ducha, techniky i společenských (sociálních) poměrů.

Divadelnímu zákonu stojí v cestě velká překážka. Kompetence. O divadle rozhoduje ministerstvo školství a osvěty, ale o filmu ministerstvo informací a o rozhlasu ministerstvo pošt. Není známo, komu připadne televise. Koncese a licence uděluje ministerstvo vnitra. Uvědomujete si tu spoustu ko-

lisi? Představujete si na př. řadu poruch v pracovních plánech, když herec má v téže době téhož dne působiti současně v divadle, ve filmu i v rozhlasu? A jaké ztráty tu nastávají? A takových srážek je bezpočet. Lze je odstraniti jen tím, že o všem, k čemu je třeba herců, bude rozhodovati ministerstvo jediné t. j. školství a osvěty. Jen tak lze docíliti jednotného pracovního plánu a podstatných hospodářských úspor. Pak přirozeně odpadnou i tak nápadné nesrovnalosti, jaké jsou dnes v názorech na divadlo, film, rozhlas a lidové slavnosti. Divadlo je spoutáno velkou řadou nařízení, jež pro rozhlas a film nejsou tak přísná. A lidové slavnosti, přístupné nejširším vrstvám a veškeré mládeži, nejsou brzdeny nijak. Jsou na nich zpívány písničky a mluveny řeči ve slohu nejvolnějším. Za přítomnosti mládeže všeho druhu, aby nebylo omylu: Nejde o to, spoutat lidové slavnosti, ale o uvolnění divadla z nynějších pout. Neboť jenom tam, kde vládne svoboda projevu, může nastati svobodná tvůrčí práce. Není to poznatek nijak nový, ale budovatelé a zákonodárci mají si jej stále připomínati.

(Pokračování.)

doba a lidé

Michal Mareš

Přicházím z periferie republiky

(Odsun Němců)

IV.

Chtěl jsem požádat vládu ČSR telegraficky za zastavení odsunu Němců a motivovat stručně příčiny této mnohému snad i nepochopitelné žádosti. Nejprve však odpověď těm, kdo se mne ptají, kdo tento překotný, ba přímo panickým tempem prováděný odsun v době žní tak nutných pracovních sil nařídil. Musím upřímně říci, že to nevím.

Opakujeme svou zásadu: Nacistickou taktiku umlčování nebo zatušování poctivý novinář český na svém národě zejména v roce havlíčkovského jubilea nesmí dáti dopustiti. Český lid chce a musí věděti plnou pravdu co se u nás děje: Publicista, který v tomto směru nekoná svou povinnost, není hoděn novinářského stavu.

A nyní k situaci, jaká doopravdy je. Tři nosné sloupy nutno zajistiti tak, aby se nezřítily. Za první je to sklizeň, za druhé uhlí a za třetí benzin. Mohli bychom ještě přidati vývoz a valuty.

Otázka uhelná

Mluvil jsem s horníky v hnědouhelných našich pánvích. Ptal jsem se jich na brigády, na zásobování a na těžbu. Stav hornický je a právem se za takový pokládá, dělnickou aristokracií. Když mezi horníky přijde člověk, který mezi ně nepatří, prostě mezi ně nepatří. Nechci psáti o nějakém despektu k těm, kdož horníkům chtějí pomoci, ne, horníci uznávají, jak to jeden z nich řekl, že do pohraničí po rabbrigádách a kecbrigádách nyní přicházejí brigády, že vlastně lepší nemohou ani býti. Ale jejich pomoc pod zemí odmítají nejen s despektem, ale také se starostí o ty, kdož se k práci pod zemí hlásí. Horníci mají k nim poměr, jaký má umělec ke kýčaři. Žádá proto horník vedle sebe lidi plně zapracované, kteří by mu, jak mi bylo řečeno, nepřekáželi a nezdržovali. Práce na povrchu, to je něco jiného, tam se brigadiéři bez velkého zapracování mohou uplatniti. Nebezpečí pod zemí se musí dlouho poznávati, příroda si nedá jen tak beztrestně řádit ve svých útrobách. Je k tomu třeba jakéhosi mimořádného smyslu rozeznati pod zemí hrozící nebezpečí. Jsou určité příznaky před sesutím nebo před nebezpečím vod a plynů — k tomu je třeba mnoho zkušenosti. To vede třeba i k sledování zvuků, pohybu půdy i třeba chování myši i švábů v šachtách a jiných různých avis. To jen tak mimochodem. Inž. mont. Lokvenc o tom, jaká jsou nebezpečí v dolech, naznačil v »Nedělních novinách«:

»Jak známo, dobývání uhlí jak v dole tak i na povrchu, znamená boj s přírodními geologickými činiteli. Kromě tlaku horniny, nebezpečí průvalů vod a důlních požárů ztěžují dobývání po technické stránce poruchy ložisek, tak na př. jejich dislokování, jejich zvrásnění a pod., takže se může dít na určité ploše nebo výměře za určitých okolností velice nevýhodně.«

Nuže, jak tomu čeliti, to je hornická věda, o níž sebe lepší brigádýrský ochotník nemá potuchy. Já taky ne. Ovšem je horníky každý srdečně vítán, kdo zde s nimi chce v práci setrvat a státi se jejich druhem. Našla se již celá řada takových nadšenců a svými výkony se vyrovnají stachanovcům. Ale brigády samy o sobě jsou jen malou, a k tomu ještě jen časovou náplastí na velkou ránu. Jde o získání stálých horníků nábořem dorostu. Ten byl proveden v mostecké pánvi, kde by bylo třeba asi 9000 mužů náhradou za odcházející Němce a za horníky přestárlé. Nábor byl proveden. Pokud jsem správně informován, hlásilo se dosud necelých padesát učedníků. Byl bych rád, kdyby tato má informace byla dementována a sděleno příznivější číslo. Odsunujeme německé horníky, kteří své děti chtějí posílati do českých škol a pak opět na hornictví a to proti vůli našich českých horníků; mohu to pouze konstatovat jako příspěvek k tomu, až nebudeme mít uhlí.

Velmi poučné pro mnohého bude toto sdělení z hornických kruhů falknovského revíru: V minulých dnech byl odsunován větší transport Němců do ruské oblasti. Ruské stráže propustily ženy, děti a povolily vstup do Německa mužům, kteří nepřicházeli v úvahu, avšak nepropustili a vrátili zpět do našich šachet 280 německých horníků. U nás, že je jich nutně třeba, proč by nám, Čechům, neměli pomáhati, když u nich, u Rusů, musí každý Němec pracovati ze všech sil?

Horníci si stěžují na zásobování a hlavně na nedostatek tuků. Skutečně chudě jsem obědval s horníkem v Lomu. Šel do šichty a jeho oběd byla bramborová polévka, šest vdolečků bez tuku a na pánvi udělaných s borůvkami a k tomu hrnek černé Melty. Bylo to v hostinci o bezmasý den. »Vem čert maso,« povídal horník, »jen tuky kdyby byly, dobytek vytlouci se také najednou nemůže.« Jaké uznání pro situaci a oceňování možností! O těžbě horníci unisono praví, že docílená procenta těžby proti době předválečné jsou v nesouhlasu se sděleními, uveřejňovanými v tisku. Pokračováním odsunu se samozřejmě nezlepší, a čeští horníci, — víme co vykonali, netřeba o tom ještě psáti. Hrdinové! Ale i hrdinství má své meze, a ještě se zpívá na českém severu píseň:

Povězte, vy šachty, povězte všem věkům, co jste nám všecko již vzaly, dýmem a plameny vzkřikněte k nebesům, že již dál nemůžem, co jsme vystáli!

Benzin

Druhý nosný sloup republiky a pramen života hospodářského. Nejmocnější náš zdroj byl těsně spjat opět s horníckými výkony: benzin, vyrobený v mostecké pánvi v zálužských Stalinových závodech. Jaký to úchvatný obraz pod panoramatem temného Rudohoří v pozadí! Zas jako v té hornické písni: dýmem a požárem vzkřikněte k nebesům! Ale již ne jako hrozba, která skončí zaplavením světa. Hymna práce nejvznešenější, jen té sněhobílě páry a těch různých žlutí dýmu!

Patnáct tisíc zaměstnaných asi na pěti čtverečních kilometrech závodů. 15.000. Z toho 9.000 Němců a zajatců, mužů i žen. 6.000 Čechů. Z těch asi 4.000 na měsíční plat. Zbývá 2.000 Čechů, zaměstnaných přímo ve výrobě. Představte si, kdyby někdo dal rozkaz, aby horempádem byli všichni Němci ze závodu odsunuti, jako se to děje zejména v zemědělských oblastech nyní ve žních... Nebo jako je to v pohraničních městech, třeba Vejprtech, s odsunutými odbornými silami. K tomu se ještě vrátím.

Benzin, jak těžko se dnes dostane rolníku na výmlat a jak těžko se dostane vůbec normálnímu smrtelníku ces-

tou zákonnou, předpisovou, jak má býti. Pochopitelně zájmal mne mocný proud černého benzinu, který se prodává pod rukou od 25 do 40 korun za litr. Mocné proudy tohoto benzinu, určeného k výstavbě republiky, musejí existovati, velmi mocné a z pramenů různých! Za takovými věcmi musí jíti zpravodaj, jemuž záleží na čistotě v našich veřejných poměrech. Pochopitelně, když v pohraničních městech a městečkách je pozorovati úžasný rozvoj soukromého motorismu, neboť skoro v každém domě je automobil nebo alespoň motocykl. Předpokládal jsem, že blízkost tak mocného zdroje, jako jsou Stalinovy závody, musí býti v jakési souvislosti. Těžko se dostati do Stalinových závodů, to byste museli v Praze běhat po všelijakých úřadech, než byste dostali vstupenku. Otázka vstupenky nebo něčeho podobného nesmí však u zpravodaje hrátí úlohu. Musím se přiznati, že v pátrací své službě jsem prozatím nedošel k valným výsledkům. To, že zde byly pokusy o odsunutí, tentokrát nějakých cisteren, a že se to (buďtež miliční a dozorcí orgány pochváleny) nezdařilo, s tím se ovšem člověk nesmí spokojiti. Jestli nějaká černá cisterna proklouzla, to jsem se nedověděl. Zato však jsem poznal, že stopy černého benzinu, třeba ve Vejprtech používaného, vedou do Prahy.

Docela pikantní historie, až si ji ověřím. Ale stále se osvědčuje přísloví, že pod svícnem je tma. Měli jsme v prvé republice benzinovou aféru, co na tom, bude-li i v republice třetí, jen když se vzduch pročistí. Řekl mi legionář, rolník ze Stříbrska: »Pro samý motor a automobil člověk silnici přejíti nemůže, a já abych lítal od čerta k ďáblu o konev benzinu na výmlat.« Chci se zmíniti o jediném pouze případu, který nepřispívá k aktivitě Stalinových závodů. Asi před dvěma měsíci byl zatčen úředník Č., který má osm tisíc Kčs měsíčního platu. Měl dobrý vkus a založil si sbírku cenných obrazů, čínskému porcelánu, starožitností a pod. Tři neděle byl vyšetřován a pak propuštěn. Do práce již nechodí, ale plat bere dále a používá pohodlného života v zabaně jím teplíčké vile. Jaké živly se dostaly do pohraničí, o tom svědčí také okolnost, že do Stalinových závodů se dostali — prozatím je zjištěno a vyhozeno asi tucet takových výtečníků — lidi, kteří sice měli drzé čelo a manýry, ale jejichž vědomosti odpovídaly sotva znalostem absolventům nejnižších škol. Ale do závodu nastoupili jako inženýři... Doufáme, že v závodech, nesousících hrdé jméno velikého generalissima, učiní vše, aby je nesly se ctí. Mimo jiné, že bude dokončeno — ať práce ty vykonává kdokoliv — tak slibné pokročilé dílo, které přispěje k odstranění pasivity závodů — dokončení příslibného kladení plynového potrubí do Prahy a měst středních Čech. Nebudíž ponecháno bez pochvaly, co si jí slouží. Potrubí dostalo se již do samé Prahy. Je v Stalinových závodech celá řada dobrých organizátorů a poctivců, v jejichž průbojný zásah věříme.

Co soudí horníci o odsunu? Stručně řečeno: Když už používáme tolik německých vzorů pro odplatu na cestě k našemu definitivnímu osvobození, tedy jsme si měli vzít za vzor také totální nasazení všech německých sil a to na tak dlouho, dokud bychom neměli vše v pořádku, dosti zapracovaných svých lidí, zajištěno vše v exportním průmyslu, ve výrobě vůbec, valuty, na stavbách, silnicích, na dolech, v Jablonci, ve Výprtech, v textilu, v kadaňském rukavičkářství, v lesích, v domácím průmyslu rudohořském, keramice, v úklidu troske, ve sběru odpadkových hmot a v oborech, v nichž nemáme dosud zapracovaných sil. Neschopné odsunout a provinilce trestat! Ano! Uzavřením německých škol a povinností docházek německých dětí do českých škol mohli jsme ale na podkladě asimilačním míti z velké části vyřešenu otázku populační. Z mnohého německého děcka, jak známe z dějin, stal se dobrý Čech, nyní se tak mohlo státi hromadně. Totálně nasadit, dáti najíst, a netrvalo by to dlouho, co by se definitivně poznalo, kdo musí nezbytně pryč.

Co soudí o věci cizinci. Mluvil jsem ve Vejprtech s nakupovaci, kteří sem přijeli, aby nakoupili v dolarech a švýcarských francích. Švýcar pravil: »I u nás provádíme odsun Němců. Ale jednáme opatrně, poněvadž je nám třeba každé pracovní síly. Zdejší odsunované odborné síly, o ty máme velký zájem! Pracujeme na tři šichty ve všech oborech a dovezli jsme si již na 50.000 italských a asi stejný počet německých a rakouských pracovních sil, můžeme umístiti ještě nejméně 200.000 cizích dělníků, zejména v průmyslu textilním, těžkém i lehkém a pak v oborech, které u vás byly tak slavnými exportéry! Jsme ochotni nakoupiti stroje z továren u vás zastavených a vyráběti sami, poněvadž nemůžeme léta čekat, než cizina bude pohotová nám dodávati. Místo importu budeme exportovati. Z chyb, který dělá druhý, vždy vyzíská třetí, ať je státní nebo společenská forma jakákoli. Cizí dělníci pracují u nás na základě usnesení odborových organizací, za týchž podmínek jako švýcarský dělník. Polovinu příjmů možno transferovati. Poměry u nás ve Švýcarsku jsou takové, že jedeme na plnou páru ve dne v noci, konjunktura potrvá po mnoho let. Tak třeba objednávka na tkalcovský stav je vzata v záznam k dodání až za dva roky. Dřívější dodávka je vyloučena.«

Francouz: »Nerozumíme u nás vašemu odsunu pracovních sil. Nám Němci ublížili stejně jako vám a způsobili mnohem více škody. Ale my si je tam držíme zuby nehty, až dají všecko do pořádku co zničili! V šachtách se dobře osvědčují a dělají celkem dobrotu. Německé děti, pokud u nás jsou, musejí docházeti do francouzských škol. Ostatně jedu od vás domů bez zboží, určeného pro Kanadu a splatného v dolarech.« — Šlo hlavně o jistý druh prýmkářského knoflíkářství, v němž se tu toho času nikdo, zdá se, nevyzná.

Zjistil jsem si toto: Když již byli odsunuti všichni odborníci zmíněného oboru, přišla z Kanady ještě jiná velká zakázka. Na zakročení ministerstva průmyslu byl zadržen poslední zde zbylý mohykán, 80letý pan Lenhardt. Dostal zelenou legitimaci nepostradatelnosti, a hluchý starzec se pustil do práce a dal svůj dosavadní závod s mladistvým elánem do pořádku. Však jsem ty dílny viděl, jak je vše v pořádku. Nu a měly přijíti do učení české pracovníce, jichž tu bylo dost pro onen obor. Ale orgán místní SNB milého Lenhardta strčil do sběrného tábora. Když se to expert ministerstva dověděl, chytil se za hlavu, šel za starcem, aby se vrátil. Ten prohlásil: »Nebylo se mnou dobře jednáno, nepůjdu.« A tak je po zakázce. Ale zůstává při tom ještě jiná příchuť hořkosti. Příští rok pořádá Československá obec sokolská v Praze slet. Ono prýmkování pro tradiční sokolské stejnokroje pochází z dotyčného závodu, takto nepochopitelným způsobem likvidovaného. Jaká tragika, bude-li si muset Československá obec sokolská objednat potřebné prýmký v Německu...

K poměrům ve Vejprtech se ještě vrátíme, jak bylo tomuto centru valutových možností ublíženo i jaké tam panují právní poměry.

Tragedie dobytka

Projel jsem Rudohořím, uhelnou pánví mostecko-duchovskou i falknovskou. Dále od Litvínova přes Chomutovsko zapadlými horáckými kraji kolem Přísečnice, Vejprt, Božího Daru, Abertámska a Jáchymovska, dále Tepelskem u Litrbachů, Sangerberku atd. Konstataji, že zde všude hnije na desetitisících hektarech Němci posečené seno, kteří byli odsunuti, aniž by jim byl dán čas a možnost, aby pro nás seno sklídili. Na desetitisících hektarech stojí nádherná tráva, vysoká až po pas, rezaví, žloutne, přezraje, ztratí svou hodnotu.

A tolik by se ještě dalo a leckde ještě dá okamžitým zásahem zachrániti na krmivu pro dobytek, jehož letos v nehoratých krajích, ale i leckde na horách bude nedostatek. Sta vagonů odtud mohlo býti vypraveno do ob-

lastí, kde toho bude třeba. Přímou s programovou zuřivostí děje se odsun z těchto opuštěných krajů. Tak jako by hospodářská stránka také nezasluhovala úvahy. Kdo to vše nařídil, ono tempo, těžko si představit. Zůstal tu dobytek, dobrý dobytek, s tím dovedli horáci s pastvinářskou praxí zacházet. Dobytek bez obsluhy nebo s obsluhou lidí, kteří jaktěživi s krávou nebo koněm neměli co činit. Nedovedou ani podojit, ani správně a bezpečně krmiti! Důsledek, řev nepodojených krav, bloudících po lukách i lesích. U Sangerberku se ujali ubohých zvířat vojáci-zemědělci a v lese, přímo do trávy, podojili krávy, aby zbavili zvířata muk. Jinde bloudí dobytek v dešti a opět jinde se hromadně nadýmá, a nikdo neví, jak nafouklému dobytčeti pomoci. A co teprve když se kráva bez pomoci otelí... — Opuštěné kočky a psy konečně stihne rána z pušky, ale těch škod na zvířata a ptactvu od toulavých, opuštěných zvířat napáchaných!

Je třeba vše věděti, co se spěchem napáchalo. Opuštěné vesnice. Nu, dosti se o tom napsalo, co na tom, pastvinářská družstva zde budou... A lidi se k tomu nehrnou, nebo tomu nerozumějí anebo prásknou do bot a zmizí. Byl mi sdělen případ, že když si noví majitelé stáda nevěděli rady, prostě zahnali dobytek přes hranice, kde jim byl odkoupen, jiné kusy byly zabity a maso rozprodáno na černo. O těchto věcech musí veřejnost věděti. To však jsou jen jednotlivé a jistě nikoliv nejdrastičtější případy. Kdo to všecko zodpoví? Odsun? Ano, ale s rozmyslem! Vyskytují se již rolníci, kteří Němce zadržují až do skončení sklizně. Orgány NSB jsou leckde shovívavé a uznávají námitky rolníků proti okamžitému odsunu a svolují k odkladu až po sklizni.

Nechci zamlčeti ani situaci na Stříbrsku. Tam již vrátilo na šedesát nabyvatelů půdy pro nezvládnutí úkolu své dekrety. Nyní to tam bylo zakázáno, ale zlepši zákaz situací? Rozumné jednání mnoho a leckde ještě může leccos napraviti. Ale již jen někde. Poměry v pohraničí mohou posouditi pouze hraničáři sami. Vnitrozemí nemohlo by se při neznalosti věci správně vysloviti o odsunu německých pracovních sil. Hlasování lidu o tomto thematicy by rozhodně zdrcující většinou potvrdilo chyby. Přehmat na majetku všeho lidu, i když bona fide provedený.

Otázky hlasovacího lístku by mohly zníti asi takto:

1. Přejete si další odsun Němců? 2. Souhlasíte, aby odsun byl proveden až po totálním nasazení těchto pracovních sil? Nepochybuji, že prvá otázka by vyzněla drtivou většinou na a n o. Ale jsem stejně jist, že druhá otázka by dostala nejméně 95 procent hlasů. Stejně by byla přijata otázka, která by zněla: Jste pro neúspěšné odstavení a potrestání nepoctivých a neschopných orgánů v řadách SNB, správních komisí a národních výborech, jakož i v úřadech centrálních. Tato otázka, myslím, byla by přijata 99 procenty. Proti hlasovali by pouze postižení sami.

A ještě věc, která spěchá každou hodinou. Na křečtech kolem Stříbra je nahromaděno ještě na vagony starých brambor. Co s těmi, než se zkazí? Tak maně člověku napadá, v Rakousku, Francii a jinde byli bez bramborů, nemohli jsme je cestou kompenzační vyvážeti? Co nyní s těmito hodnotami? Snad k průmyslovému využití na motorový lih či podobně. Je to otázka, kterou neovládám. A zase jsme tam, jako se všim jiným. Jak zemčata naloziti už nyní do vagonů?

I to nebudiž bez zajímavosti, že na mnoha místech v pohraničí je ještě z loňské sezóny nevymlácené obilí. Zatím jsou v Praze lepeny plakáty: »Šetřte moukou a jezte brambory«, — ale moje stará 85letá maminka právě přichází z nákupu: »Nemohu dostat brambory, tedy udělám knedlíky, které, jak stojí na plakátech, dělat nemá.« — »To přece máš vždycky o žních nedostatek bramborů.« — »Tak co tedy vylepili ty plakáty?«

To v západních Čechách sedláci zaplatili úřadům peníze a ty, že jim za to pošlou místo Němců Maďary

ze Zitného ostrova. Dnes rolníci nemají ani peníze, ani Němce, ani Maďary. Ale doufejme, že se jich dočkají, místo ze Slovenska do Maďarska je nakonec odsunou k nám.

Němci, jež mluví česky jdou pryč, mnozí vídeňští Češi, kteří nemluví česky, ale německy, ti zatím mluví zde wianerisch. Jednoho jsem onehdy v noci potkal namazaného v Mariánských Lázních ve společnosti stejně podroušených českých kumpánů; jodloval jedna radost! Marně se pokoušeli naši o nápodobení jeho julie julia holadrů, holarijajo. Bylo by to parádní číslo. Příštího dne spatřil jsem slavného »českého« bratra na nádraží nikoliv s kosou, krumpáčem nebo hraběmi, za to však s citerou, zatím, co projížděl vlak za vlakem s tisíci odsunovanými zemědělskými rodinami v dobytčích vagonch s vrchnostenskou značkou USA do Německa. Sta hezkých, zdravých dětí jelo s sebou s českou krví po prapředcích. Z těch již nebudou ani čeští vojáci, rolníci, dělníci. Zamyslete se. Vzpomínám při tom na jednoho z Čechů, největšího, jehož maminka se až do konce svého života modlila německy: T. G. Masaryka. — Divný vlastenec jsem asi páni, patentování patrioti, nemyslíte? — Nemyslím jen do budoucnosti, ale i do minulosti a znaje dějiny vyliďňovaných krajů, jsem pevně přesvědčen: nevyvážíme zrádné nebezpečné německé barbary. O českou krev jde, jež koluje v mnohých těchto poněmčených lidech, a jež měla být podchycena tak, aby opět byla obrozena a spojena s jazykem naším, s řečí naší sladkou a slovanskou. Tak jako křesťané kdysi pohany přivedli na svou víru. — Ne-trvalo by dlouho a poznali bychom, kde jest plevel a koukol mezi pšenící, určený k vyplnění. — Nepovažují český národ za tak neschopný, aby se zdarem neprovedl tuto asimilační a chcete-li, kolonizaátorskou práci plného užítku pro naši zemi. — Takový odsun poločeských zemědělských rodin do našeho vnitrozemí, kde sedlák zápasí s nedostatkem pracovních sil, za ty, kdož odešli do pohraničí; tu, myslím, že řečehisaje by se byla zdařila za několik let a dokonale. — Do každé české vesnice nějakou tu rodinu s mnoha dětmi — za pokus by to bylo stálo. Pokloním se hluboko rozumnému názoru, který by mi dokázal, že se mylím. — Rozhodně však si nedám vzít názor, že onen muž s citerou nikdy nebude takovým Čechem, jací mi tanou na mysli. A takových citeristů se k nám dostalo velmi mnoho. A nemusí být ani z Vidně, mohou být ze srdce Čech, Moravy a jistojistě také ze Slovenska.

Nakonec nevím, nebudeme-li mít těžší práci s těmi, kdož na své češství hřeší způsobem takovým, že přetvořiti je pouze na slušné lidi, bude těžší práci než cokoliv jiného.

Mohu jen potvrdit tolik, že tam, kde několik německy vychovaných dětí se dostalo do českých škol, že se učí dobře a s chutí a také již dobře česky mluví. Učitelé jsou celkem spokojeni a konají toto dílo s velikou láskou. A je to výsledek necelého roku docházení oněch dětí do českých škol. Za dva, tři roky měli bychom o mnoho starostí méně. Odsun? Ano! Ale nikoliv od zeleného stolu, nýbrž podle dané situace.

(Pokračování.)

dopisy

Patří technici do generálního ředitelství?

Vážená redakce!

Bvl jsem chycen za slovo. Snad jsem se nepřesně vyjádřil, kdž jsem formuloval funkci generálního ředitelství především jako funkci organizační a dozorní. Pod dojmem technika rozumně jsem odborníka technického, jehož hlavním úkolem je řešení technického problému. Mínil jsem tím především výrobně-technické problémy, nikoli organizačně-technické. Nemám listě nic proti tomu, aby i technik byl generálním ředitelem. — ale přál bych si, aby svoji funkci spatřoval v organizaci a do-

zoru, nikoli v řešení výrobně-technických otázek. Je samozřejmě, že se generální ředitel nemůže obejít bez odborníků technických, neboť ani úřad generálního ředitelství nemůže být bez odborných sil, tak jako nemůže být bez pomocných sil administrativních. Proto není ještě nutno podrážděně na moje vývody reagovat a klásti starou otázku, zda právník či technik. Z praxe vím, že jedním z našich nejlepších generálních ředitelů byl nebožtík Dr. Loewenstein — právník. A vím, o gener. ředitelích technických (nebudu iich imenovat, protože ještě žijí), kteří ztroskotali tím, že místo aby organizovali svůj závod, strávili celé týdny a měsíce vlastnoručním řešením konstrukčních problémů, při čemž nepříznivě ovlivňovali práci referentů a závod běžel naprázdno. řízen pouze Pánem Bohem. Na druhé straně znám vynikající techniky, kteří jsou stejně dobrými generálními řediteli. Aby tedy nebylo nejasno o tom, co jsem chtěl říci: ať už sedí v generálním ředitelství právník, technik, nebo komercialista, svůj úkol musí spatřovat v organizaci a dozoru. Jsem rád, že se v tomto názoru kryjí i s programem vlády. Ve vládním usnesení o přípravných opatřeních k provádění budovatelského programu se ukládá: »všem ministrům, iichž resorty spravují státní a národní podniky, předložit do konce října 1946 návrhy opatření na úpravu poměrů mezi resorty a podléhajícími jim podniky (státními a národními) tak, aby rozhodování o vlastních otázkách provozu bylo vyhrazeno řídícím organizačním podnikovým, které budou odpovědny za provoz a hospodárnost ve svěřených jim podnicích...«.

Jiří Hejda

Ohlas z Dolních Chobotic

V Litoměřicích 15. července 46.

Redakci časopisu Dnešek!

Jako veřejný osvětlový pracovník zúčastnil jsem se osvětlové činnosti v Dolních Choboticích a několikrát jsem zasáhl do života jejich obyvatele. Citím se proto povinen zpravit českou veřejnost o omylech článku p. red. Michala Mareše, uveřejněného v 16. čísle vašeho časopisu. Žádam proto vašeho šéfredaktora p. Ferd. Peroutku, aby laskavě otiskl i moje zjištění. Článek pana Mareše přinesl jsem se svými spolupracovníky do schůze všeho občanstva Dolních Chobotic dne 14. července. Předčítali jsme iei slovo za slovem, při čemž osadníci jednotlivá tvrzení vyvrátili.

Zemědělský kolektiv se oficiálně jmenuje »Hospodářské výrobní družstvo«. Neměl doposud pevného řádu ani stanov, neboť jeho forma nebyla ještě nadřizeny úřady oficiálně schválena. Nelze proto mluvit o kolchozu, který má určitý statut. Kolektiv je zde ovšem obecně tak nazýván. K historii tak zv. »Kolchozu« vpvovívali občané takto: Ohražují se především proti nařčení p. Mareše, že fašistickou metodou stěhovali Němce. Nepřišli s tanky, nýbrž jen s holými rukama za doprovodu SNB a revolučních gard z Litoměřic. Němcům bylo vše oznámeno večeř před stěhováním, takže celou noc vvváželi své věci do jiných obcí. Vyšlo se jim tak dalece vsitř, že jim bylo povoleno vzít si ne 15 kg, jak tvrdí pan Mareš, nýbrž 35 kg, podle tehdejšího platného nařízení. V některých případech až o 20 kg více.

Veliké rozhořčení vzbudila nepravda, že Němcům »starousedlíkům byla dána lhůta pouze 2 hodin k opuštění obce. Pravdou je, že se stěhovali od 6 hodin do 14 hodin, někteří až večer. Z uvedeného je zřejmo, že v ničem nebyl napodoben brutální metodou nacistického režimu. Tím více udivuje poznámka českého spisovatele, že nebyly respektovány námitky německého starosty a že pisatel prohlašuje odsun Němců za truchlohru. Hlas všech občanů vyzněl spontánně podle výroku jedné z žen tak, že český spisovatel, který takto tupí svůj národ, má se vstěhovat s Němci.

Občan Mikuta svědčí, že odsun Němců se děl klidně, hladce. Odpor se neprotivil. Sařář Hladík dokazuje, že o velmi dobré půdě v obci nelze mluvit, protože polovička výměry pozemků náleží do třetí, druhá polovička do šesté bonitní třídy. Stroje jsou většinou v dobrém stavu. Občané uznávají, že brány a vyorávače jsou ještě na poli. Není pravdou, že by stroje, mlátičky, a traktory nebyly zapsány v inventáři. Ihned po příchodu byl inventář sepsán.

K tvrzení, že nebyla placena mzda za 7 neděl, podotýkáji, že dostali třikrát zálohu. Pani Mikutová poznamenává, že skoro všichni mají příjmy za mléko a vejlička, toliko dvě rodiny postrádají tohoto příjmu. Tvrdí-li pan Mareš, že byly napáchány statisícové škody a stát připraven o statisícové částky, ohrazují se obvatelé těmito údaji:

Zadržaná mzda činí 50.000 Kčs. škody na hospodářském nářadí asi 100.000 Kčs v dnešní měně. Jsou to však běžné škody, které vzniknou opotřebováním v každém jiném hospodářství. Pisatel mše o nádherném umělecky cenném selském domě, jenž prý je zříceninou. Píše, jako by sešel vinou Čechů. Všichni přitom tvrdí, že Němci této budovy používali 7 let jako kurníku a nechali ji zchátrat. Nezašlo 20 kusů dobytka vinou nedbalosti osazenstva. Zahynulo 11 kusů z běžných příčin. Zverolékař, který před 3 dny prohlížel dobytek, zjistil, že je ve velmi dobrém stavu.

Podle výpovědi přítomných není tu kolchoz, nýbrž společné obhospodařování půdy. Proti domněnce, že se ujal hospodaření

lidé, kteří neměli o zemědělství ani zdání, uvádějí, že z 19 rodin je 10 nezemědělských, ale jistě všichni v zemědělství pracovali. O odbornosti a ideálech pana Nováka, který podle slov pana Mareše jediné zachránil kolektiv, informoval nás pan Hladík, který s ním 14 let pracoval jako dělník. P. Novák odborného vzdělání nemá a na svém hospodářství se nedopracoval zvláštního výsledku, když musel dva z pěti korců odprodat. Byl propuštěn z důvodů finančních. V posledním měsíci byl v obci sotva dvakrát. V době, kdy po něm převzal pan Hladík hospodářství kolektiva, půda byla nezorána až na 4 hektary, ještě v březnu se týden mlátilo žito. Teprve během března a dubna bylo vše zoráno a oseto. Nebylo známo, že patří do katastru obce. Rovněž podzimní práce nemohl pan Novák zorganizovat, teprve koncem listopadu. Přímou proti jeho propuštění hlasoval pouze jeho přítel pan Páv. Důvodem k propuštění pana Nováka nebyla příslušnost k lidové straně.

Mladý patriciácký syn Vaňha byl v Chobolicích jen krátkou dobu. Neměl praxe, což se projeвило tím, že zasel jarku místo ozimu, ač přví byl na chybu upozorněn. O situaci v začátcích kolektiva sděluji obyvatelé, že občan Smíd nedal se titulovati komisařem, nýbrž tím skutečně byl jmenován se souhlasem Dr. Bendy, poslance lidové strany a přednosty zemědělského oddělení úřadu tehdejší OSK, Pozemek v Trnobrazech byl mu úředně přidělen. Předsedou národního výboru a prozatímním předsedou hospodářského výrobního družstva je Rudolf Mikuta až od 29. září 1945, ne od počátku. Pokladníkem byl Alois Mikuta, nikoliv 70letý, nýbrž 57letý. Jméno Šolc tu není vůbec známo. Názor pana redaktora, že v Chobolicích vyděli jen zámožní Němci, opravují občané v tom smyslu, že jich bylo pouze 3 zámožných, ostatní pracovali jako dělníci v okolí.

Plně schopných sil v družstvu není 60, nýbrž 48. Na osobu připadá asi 3 ha, nikoliv 1,2 ha. K jednotlivým názorům pana Mareše připojují někteří členové kolektiva své poznámky druhého dne. Upozornění pana Mareše, že všetřífúící orgány mají se obracet na mladého idealistu aeromontéra, který nemá ani krejcaru, doplnili občané mimosobní charakteristiky konstatováním, že toto tvrzení je sporné. Je pravda, že loňská úroda ovoce byla odhadnuta na 150 a 200 tisíc korun, a že byla prodána za 50 tisíc. Zmíněný pán však jako tehdejší jednatel N. V. měl možnost i povinnost ohradit se proti nízké ceně. Letošní úroda je nepatrná. Další výtku pana Mareše, že člen N. V. patrně pan Nechvátal, přijel se dvěma kuřry, a odjel s dvěma povozy, opravuje paní Mikutová v tomto smyslu: Pan Nechvátal se přistěhoval nákladním autem a autem tej zase jeho bratr odstěhoval.

Není pravda, že nebyla provedena úřední kontrola vedených knih. Byla provedena u Šmida a u Mikuty, který má opisy pokladní knihy, již od něho přijímal p. Jiříčný.

»O nešťastném kolchozu«, o »chudácích« a »opuštěných liddech« se nedá vůbec mluvit. Nevaří se jen polévka z vody, nýbrž i z mléka, jehož je dostatek. Ze sklenice piva nebo krabička cigaret je nedostupným ideálem, vzbudilo všeobecné veselí. Podle shodných výpovědí obchodníků z Liběšic není pravda, že úvěr byl odepřen, nýbrž je poskytován nadále. Zákazníci své závazky řádně plní. Že někdo trpí opravdovým nedostatkem, je vyloučeno. Určitá omezení jsou v úde. Strojní brigády v Lito-měřicích nabídlý pomoc sekretariátu KSC, který je do Chobolic nemohl poslat. Nebylo jich tam třeba, a kolektiv jejich pomoci proto nezádal. Nebylo dosud času obnovit výrobu umělých květin, kterou se dosud zabývali vřehradně Němci.

Myslím, že objektivní výpovědi samého pracujícího lidu byla zasazena rána »všemu plechovému řízení a falovému hasasu« podle vlastních slov autorových.

Karel Schwarz.

Vysokoškolači a pracovní povinnost

Na toto thema napsal v »Dnešku« čís. 16 Josef Vojtek článek, k jehož jednotlivým bodům bychom rádi něco podotkli. Zmíněný autor se hlásí k totálně nasazeným, mluví jako typický jedinec z nich, uvádí dokonce další okolnost pro sebe příznivou: že je ženat.

Pokud my můžeme zjistit u naší pracovní brigády v Ostravě-Zárubku, převládá mezi námi rovněž část totálně nasazených, a z větší části právě v Německu. Jsou mezi námi také otcové rodin s dětmi starší 30 let; právě proto, že je stipendium malé, rozhodli se přivydělat si práci v dolech a splnit zároveň nejkrásnější úkol dneška: dát republice co nejvíce produktivní a potřebné práce. A ničím neroztočíme kola našeho průmyslu více, než zvýšením těžby uhlí. Vzdýt německé pracovní síly musí být někým nahrazeny, a budovatelská dvouletka naší vlády nemůže být plněna z kancelářským stolem.

A našel-li si pisatel zaměstnání — bezpochyby v kanceláři — a táže-li se, má-li i on předkládat potvrzení o splnění pracovní povinnosti v dole, spekuluje na neinformovanost naší veřejnosti, neboť kdo před prvním květnem 1946 zaměstnan byl a od té doby v zaměstnání setrval, na něj se vyhláška o pracovní povinnosti nevztahuje. A myslíme, že i kdyby přes to všechno do dolů šel, že by se zase nestalo žádné neštěstí, ale prospěl by zase jen celku, tomu celku, od něhož by asi rád viděl zvýšení stipendia.

Pisatel je zvědav, od kterých studentů pocházejí odpovědi, svědčící pro pracovní akci — očekává asi, že od mládežnců sotva

dospělých, jak naznačuje v dalším výpadu proti SVS — ale zde můžeme pana autora informovati, že pro práci v dolech se rozhodli dobrovolně jak ženatí studenti starší 30 let z pokročilých semestrů, tak i oni sotva dospělí mládenci, a všichni se velmi dobře snaží bez jakýchkoli rozdílů politických. Touto informací sice neodpovídáme přímo na dotaz pisatelův, ale nesporné je důležitějším, kdo se práce v dolech skutečně účastní, než kdo ji jen od zeleného stolu doporučuje.

»Student, který chce skutečně studovat, cítí se návrhem SVS zaškočen«, míní pan Vojtek, ale přehlíží, že jde zde výnos ministerstva školství, nazývající nejméně 4nedělní pracovní povinnost, povinnost, kterou doporučil sám pan prezident, a snaží se tedy jen neplodným rozumováním zrazovat uvědomělé vysokoškolačky od národní povinnosti, nota bene zapomíná, že pracovní povinnost v dolech je dobrovolná, a že student si může zvolit také výpomoc na žních nebo lince v továrně. Pan Vojtek vyvíjí ovšem marnou snahu, neboť docílí jen toho, že se vysokoškolači v dolech přihlásí raději k solidaritě s horníkem než s typem pana Vojtky.

Vrocholem výpadu pana Vojtky je však jeho charakteristika velmi těžce pracujících studentů: jsou prvý to věční studenti, kteří odbíhají od práce, ten aby měli vidinu bezstarostných prázdnin, nezáleží jim, jak pan Vojtek podotýká, na semestrech, jen když táta platí.

K tomu konstatujeme stručně: věčný student bude sotva volit nejtěžší a nejnebezpečnější práci v dolech a riziko zranění v každém okamžiku je prapodivnou kulisou té bezstarostnosti. Dále není nejméně pochvbností o tom, že je mezi námi většina lidí sociálně potřebných, kterým nejenže táta neplatí, ale sami jako otcové potřebují peníze na vydržování rodiny.

O »vysokoškolském mínění«, jak říká pan Vojtek, je asi zbytečno s ním polemizovat. My se domníváme, že intelligence musí vycházet z řad pracujícího lidu, nesmí tvořit třídu samu pro sebe a je nám jen ctí, že horníci na nás pohlíží jako na mládež reprezentující novou československou inteligenci, která lidovou demokracii nikdy nezradí. Doporučení pana Vojtky, aby se vysokoškolači nezařazovali ke každé nepřijemné práci, musí se stejně zamítnout: protože je produktivní tělesná práce nepřijemná, proto od ní kdekdo utíká, ale vrátit se k ní budeme musít a jako studenti být předvojem ve všem, jsou statečně příkladem vstříci i ve tvoření uhelných brigád.

Z další souvislosti bychom rádi seznali, koho pan kolega Vojtek konkrétně míní oněmi »těžce pracujícími s modrými pondělký a volnými sobotami«. Míni tím snad horníky, kteří kromě soboty i pondělí pracují často i v neděli a jsou tak vyčerpaní, že — podle našeho názoru — by si vedle odpočinku zasloužili nejen lístek T4, nýbrž i volný odběr všeho vázaného zboží?

Celkově tedy nutno článek pana Vojtky odmítnout a vyslovit jen politování nad tím, že dnes, kdy naše mladá republika potřebuje tolik právě té nejtěžší práce, že se dnes ještě mohou vyskytnout lidé, kteří tuto práci na podkladě »vysokoškolské ho m í n ě n í (1)« pro vysokoškolačky zamítají.

Havří Antonín Gabel z O.-Zárubku jednomu z nás na tento článek pravil jen prostě: »Toto nemůžu napsat dobrý Čech...«

Slezská Ostrava-Zárubek, dne 22. července 1946.

Vysokoškolská uhelná brigáda
(závod Zárubek ve Slezské Ostravě.)

Správa závodu i závodní rada závodu »Zárubek« ve Slezské Ostravě se s míněním brigády vysokoškolačů plně ztotožňuje, a právě tak souhlasí s názorem havří A. Gabela, svého zaměstnance.

Správa závodu »Zárubek«

Vážený pane redaktore!

Se zájmem jsem četl jako vysokoškolač — již několik názorů na prázdninovou pracovní povinnost vysokoškolského studentstva. Rád bych také napsal k tomuto, problému pár slov. Vzdýt je to záležitost, která značně rozvířila hladinu a vyskytly se tu spousta různých názorů. Velmi věcný dopis kolegý Vojtky z 16. čísla »Dnešku« pokládám za správné vyjádření oné části studentstva, které bere své studium opravdově a v co neirychlejších zařazení do svého oboru vidí nejlepší službu republice.

Především chci zdůraznit, co se nám vysokoškolačům nelíbí na celé té věci. Je to jednak ustavičné a záměrné opomíjení té skutečnosti, že prázdniny vysokoškolačů se podstatně liší od bezstarostných prázdnin středoskolských, jednak onen ultimativní tón, tolik připomínající neblahé doby uplynulé okupace. »Kdo neodpracuje... átd. — nebude zapsán v zimním semestru átd.« —

Bylo by zajímavé sledovat celou věc od začátku, od posledních zpráv, že každý musí na celé prázdniny do dolů: To se ovšem brzy ukázalo jako typická šeptanda. Účast na práci v dolech stala se tedy dobrovolnou. Ale aspoň jeden měsíc musí každý odpracovat a to ve »zvláštních národních pomocných akcích«. (My si totiž vůbec libujeme v co nejmohutnějších hromadných akcích, to už je taková nemoc.)

Zde už tedy byla možnost splnit svou pracovní povinnost jinak nežli v dolech. Aby však o doly zájem neupadl, už tu byla vyhláška, že »na přání dělnictva« snižuje se doba práce v dolech

na pouze dva měsíce a současně zdůrazněny ihned ohromné výhody z takové práce plynoucí, od vydátného stravování až po zvláštní přiděly bot, cigaret atd. Současně v rozhlase byl vyslán apel na matky posluchačů, aby svým synům nebránily a pustily je do brigád.

Býlo také prohlášeno, že za studenty budou dojížděti profesori a asistenti a budou s nimi opakovat probranou látku. (Není to přímo dotemné? Toti bych rozhodně rád viděl.)

Ale pozor! Student při namáhavé práci potřebuje také rozptýlení. I objevilo se zvlášť vábné lákadlo pro posluchače. Ve vestibulu naší budovy vyskytla se tabule s nápadně velkým nápisem, který oznamoval jakoby jedním dechem: »U helné brigády pouze na 2 měsíce — účast dívek povolena!« (Dříve totiž o účasti posluchaček v dolech nebylo — zcela správně — uvažováno.)

A teď o jedné rozumné a správné věci. Nakonec do té vyhlášky byla vložena poznámka, že prázdninová praxe posluchačů počítá se jako práce v oněch »národních pomocných akcích«. Ano — zkrátka to nejplatnější můžeme přiložit ruce k dílu a k tomu ještě získati cenné zkušenosti praktické pro své příští povolání. U nás techniků a také samozřejmě u mediců to má dalekosáhlý význam. (Zejména pro ty, jimž za války nebylo dovoláno pracovat ve svém oboru.)

Praha 23. července 1946.

Ivan Hoyer,

posluchač lesního inženýrství.

P. S. Konečná formulace o pres. povinnosti studentstva hovoří o tom, že studenti mohou svobodně volit práci a pracoviště, což je tedy další velký pokrok a každý student to uvítá s uspokojením.

Zapomnělo se na SČM?

Vážená redakce!

Před volbami se mnoho mluvilo o událostech kolem SČM. Tímto tematem se zabývaly deníky všech politických stran a všechny týdeníky závislé i nezávislé. SČM i mladá nár. socialisté dokazovali slovem i písmem, že jedině oni mají pravdu, a obě strany byly schopny dodat pro svá tvrzení stovky více méně pádných důkazů. Zbytečně mnoho pokřiků. Nám mladým bylo jedno jisté: SČM vznikl z popudu dospělých. Jak Svaz vznikl, tak zatím také skončil. Co si starí postavili, to si zase starí rozbili.

Po volbách napětí povolilo. O celém případu se nezmíňují noviny ani slovem. Vyřešily se všechny sporné otázky nebo celý problém nestojí už za řeč? Ani to, ani ono. Ticho před bouří? Možná. Na obou stranách se čeká, jak »se situace vyvine«. My mladí však nechceme, aby se s celou věcí dlouho otáčelo. První promluvil nár. socialista Wunsch. Postačí to, aby si obě strany podaly ruce? Naším listům by připadla úloha prostředníka. Nevadilo by, kdyby se o případu debatovalo, ale skutečně slušnou formou.

Jsem přesvědčen, že kdyby se u konferenčního stolu sešel mladý dělník s vysokoškolem, středoškolem s učněm a rolníkem — že by mohla vzejít vskutku mohutná organizace mládeže. Ptáte se, proč jsem v poslední větě užil pochybovacího způsobu? Protože, kdybychom chtěli docílit kladného výsledku, musili bychom nechat doma tatínky (ať už ty »obyčejné« nebo ty »krajské tajemníky«). Ti ať si zůstanou doma a z dlouhé chvíle se mohou bavit třeba o bílých listcích. Ať se nám nepletou — aspoň ne v takové míře — do věci mládeže, jak to dělali dosud.

Jan Chloupek, stud., Brno

Ceny ovoce

Vážený pane šéfredaktore!

V 15. čísle Dneška jste uveřejnili pod titulkem »Třešňové knedlíky nebudou« několik výtek, týkajících se sběru ovoce a jeho cen. Poněvadž distribuční otázky nepatří do pravomoci nejvyššího úřadu cenového, nechceme zde k této věci zaujímat stanovisko. Ale co se týče cen, pokládáme za nutné korigovati některá tvrzení citovaného článku.

Poznámka, že sběrná organizace se zhroutila snad následkem nerozumné stanovení cen, nemůže odpovídat skutečnosti již z toho důvodu, poněvadž ceny ovoce jsou určovány v plné dohodě se všemi interesovanými složkami, to je s ministerstvy zemědělství a výživy, dále se zástupci pěstitelů a obchodu, jakož i s Ústřední radou odborů (za spotřebitele).

Pokud se autor zmiňuje o incidentu, k němuž došlo v Uher-ském Hradišti, když jedina trhovkyně chtěla prodávat třešně za nižší cenu, než která byla stanovena pro prodej ze sběrný, dlužno konstatovat, že se skutečně přihodila, avšak byl to případ ojedinělý, a příslušný dozorcí orgán, jenž tu zakročoval, nebyl úřed-níkem cenové služby, nýbrž orgán zásobovací. K této nesrov-nalosti došlo proto, že pěstitelé na jedné straně právem žádají, aby jejich ceny byly pevné, aby nebyly stlačovány překotnou nabídkou; proto jsou sběrný s avázány platit pěstitelům stanovené ceny. Co by však si počaly sběrný s ovocem, které za pevné ceny nakoupily, když by trhovní, kteří u některých pěstitelů zakoupí proti předpisům ovoce levněji, prodávali toto ovoce levněji než sběrná. Proto se sběrný brání tomu, aby ovoce mohlo být volně nakupováno u pěstitelů a volně prodáváno dále

a kontrolní orgánové sběren se občas pokusili tento nešvar omezit, ovšem pro nepochopení veřejnosti marně. Kdyby bylo ovoce uvolněno, vznikli by podle všeho cenový nepořádek takový, že by veřejnost si vynutila opětne zavedení vázaného obchodu s ovocem. Bez vázaného obchodu by se cenový pořádek udržeti nedal.

Konečně v závěru článku pisatel líčí, jaký byl nadbytek třešní na Znojemsku a jak národní výbor poskytoval ovoce zdarma, aby se nedopustil cenového přestupku. K tomu NÚC nejprve po západní straně podotýká: Ceny třešní i jiného ovoce jsou vyhlášovány jako »ceny nejvyšší«, což znamená, že pěstitel nebo obchodník může své zboží kdykoli prodávat levněji a že je dokonce povinen tak učinit, připouští-li to jeho hospodářské poměry. Nejlepší obraz místní situace v dotčeném znojemském okrese pak podává hlášení přednosty úřadovny cenové kontroly v Jihlavě, který na náš příkaz celou věc vyšetřoval. Ve své zprávě z 11. července jmenovány oznamuje: »K článku, uveřejněnému v časopise Dnešek č. 15 ze 4. 7. 1946, po vyšetření na MNV ve Znojmě, ve sběrně ve Znojmě, v oblasti sběrný v Hodonovicích, v Něm. Kolonicích, Popovicích, Kuchařovicích a j., podávám zprávu o situaci na trhu třešní na okrese znojemskými:

Kontrolní orgánové zdejší úřadovny při svých kontrolách, ani já sám zvláštním šetřením, prováděným dne 9.—10. července 1946, jsme nezjistili, že by třešně a višně byly prodávány pod stanovenou cenu. Dále nebylo zjištěno, že by některé národní výbory vydávaly písemné povolení k odběru třešní a višni přímo od pěstitele. Zdůrazňuji, že široké veřejnosti jest známo, že ceny, stanovené NÚC, jsou nejvyššími cenami, které nemají býti v žádném případě překročeny, a prodej za nižší ceny jest dovolen.

Místní národní výbor ve Znojmě nevládní žádných třešňových a višňových alejí, takže ovoce z těchto nemohl nikomu darovati nebo jinak zciziti. Okresní národní výbor ve Znojmě má při silnicích višňové a třešňové aleje. Tyto aleje ze dvou třetin pronajal oprávněným sadařům, kteří provádějí česání, a z jedné třetiny sklízeli toto ovoce ve vlastní režii, které odvezdával do příslušných místních sběren. Z této části, kde sklizež prováděl okresní národní výbor, sám, nezůstaly žádné třešně ani višně na stromech.

Pokud se týče ceny, v žádném případě, podle mého vlastního šetření, nebylo toto ovoce prodáváno pod stanovené ceny pěstitelské, a to z toho důvodu, že zvláště noví nabyvatelé půdy v okrese znojemském trpí velkým nedostatkem peněz a snažili se ve svém zájmu ovoce zpeněžiti. Z toho důvodu oblastní sběrná zařídila vyplácení hotovými penězi dodávané zboží a nikoliv poštovními šeky, jak byla dřívější praxe. Podle informací pohybovala se cena černého obchodu tohoto ovoce mezi stanovenou cenou pěstitelskou a spotřebitelskou a ve značných případech byla i spotřebitelská cena překročena.

Jak je ve zmíněném časopise uvedeno, »cedulíčky« národními výbory na trhání třešní vydávány nebyly. Místní národní výbor ve Znojmě tyto vydávati nemohl, neb jak jsem výše uvedl, Znojmo nevládní žádných třešňových alejí. Místní národní výbory byly a jsou informovány o obhospodařování ovoce v oblasti znojemské a jest jim známa, podle zjištění, vyhláška min. výživy o výkupu a dodávkách ovoce ze sklizně 1946 ze dne 20. května 1946, Úř. list č. 89/1946 (zákaz volného prodeje, povinná dodávka do sběren, podmínky o množství, které si může pěstitel ponechat i sběrné obvodý).

Připojili jsme doslovné znění textu úřední zprávy a nemáme k němu jiných připomínek než domněnku, že pisatel článku asi nepodával své vlastní poznatky, nýbrž opakoval, co mu bylo vypravováno a co se, jak vidět, velmi vzdálo od pravdy.

Jinak ovšem NÚC plně uznává snahu o to, aby nic hodnotného — což platí zejména o ovoci, které potřebujeme zvláště pro děti — nepřišlo nazmar, a aby se distribuce zboží prováděla co nejúčelněji. Za nejvyšší úřad cenový: Dr. Schmied, v. r.

listárna redakce

Naslouchejte... K přání, projevenému v 18. čísle Dneška, aby projev pana presidenta republiky dr. Edvarda Beneše byl vydáván knižně, nám oznamuje legionářské nakladatelské družstvo Čin toto: »Naše nakladatelství požádalo už před časem pana presidenta o svolení, aby smělo vydat jeho projev. Pan president s tímto návrhem vyslovil souhlas, a redakce projevu se ujal pan vyslanec Jaromír Smutný. První kniha těchto projevů s názvem »Budování republiky« se redakčně dokončuje. Budou v ní projevy pana presidenta od jeho odjezdu z Londýna (v březnu 1945) přes Moskvu do Prahy, do 31. prosince 1945. Brzo potom vyjde kniha projevů dalších. Knihy budou uspořádány podle zkušeností, které byly získány při vydávání projevů presidenta Osvoboditele T. G. Masaryka, jejichž dva svazky vyšly před válkou pod názvem Cesta demokracie. Také tyto projevy presidenta Osvoboditele budou vydávány nakladatelstvím Čin v novém vydání a bude v nich pokračováno. Nakladatelství Čin je přesvědčeno, že tak bude vyhověno přání, aby, jak píše váš příspěvatel K. D., tyto projevy — směrnice pro náš národní život politický, hospodářský, kulturní a jiný obecně platné — nezapadly k nezměrné škodě v archivech.



Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

stanislav k. neumann

INTIMNÍ SLOHY

venku je bílo, v pokoji teplo,
ale nic nám tu nekvete,
jen do vázy tvé srdce seple
několik borových větviček.

a naše přátelství tu hladí
řízenec nezhojených ran;
zdá se, že nějaká harfa ladí
své struny k písni o štěstí,

třebaže v každé chvíli klidně
je kout, kde vrčí pes,
a po každé tvé věci vřidně
sahá běs.

Ze sbírky »Zamořená léta«

Vydávání knih v SSSR. V letech 1918—1946 bylo v SSSR vydáno 836 tisíc knih a brožur v celkovém nákladu 10 miliard 339 milionů výtisků. Z toho připadá na díla klasiků marxismu-leninismu 650 milionů exemplářů knih. Stalinova kniha »O velké vlaste-

Pozdní úspěch není úspěch, to je současné dosažení nesmrtnosti a smrti.

DISRAELI

necké válce Sovětského svazu« byla vydána nákladem 17 milionů výtisků v 59 jazycích. Celkový náklad děl krásné literatury přesahuje jednu miliardu exemplářů. Knihy Puškinovy vyšly v 72 jazycích nákladem asi 32 milionů výtisků, díla L. N. Tolstého v 65 řečech v 25 miliozech svazků, Gorkého — v 66 jazycích nákladem 42 milionů exemplářů. Rovněž sovětští spisovatelé se vydávají v milionových nákladech. Jsou to hlavně Aleksej Tolstoj, M. Šolochov, I. Erenburg, K. Simonov, B. Gorbato-
v. — V Sovětském svazu je asi 200 nakladatelství. Asi čtvrtinu veškerého nákladu vydává největší nakladatelství na světě »Ogiz« (Objedineňe gosudarstvennyh izdatel'stv). Více než padesát ústředních nakladatelství vydává technic-

kou literaturu, knihy a brožury ze všech vědních oblastí. — Literatura v SSSR vychází ve 115 jazycích. Mnoho národů, které před první světovou válkou neměly svou vlastní literaturu, vydává knihy ve velkých nákladech. — Také noviny vycházejí ve Svazu v obrovských nákladech, což svědčí o vysoké politické aktivitě obyvatelstva. Skoro každý kraj má svůj vlastní list.

K. I.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

Ing. F. Kulhánek: **Boj o Kladsko.** Obálku navrhl autor. Fotografie: JUDr. Köcher, J. Šolc, Böhm, Hartwich, inženýr F. Kulhánek. Nakladatelství Práce. Stran 130 Kčs 69.—

Zdeněk Fierlinger: **Od Mnichova po Košice.** S předmluvou Joži Davida, s doslovem Klementa Gottwalda. — Zredigoval Miloslav Jirda. — Obálka a úprava Oldřich Bařeš. 5. svazek knihovny Tval století. Nakladatelství Práce Stran 427. Kčs 120.— brož., 141 Kčs váz.

František Pražák: **Spisovatelé učitelé.** Vydala Česká grafická unie v Praze. Stran 202. Kčs 78.—

Braham Greene: **Černý chlapec.** (Brighton Rock). Román. Z angličtiny přeložili L. Bubeníková a J. Valja. Obálka O. Treichlinger. Vyšlo péčí V. Bergera v edici Pfliv, kterou řídí V. Běhounek. — Nakladatelství Práce. Stran 298.— Kč 100.— brož. Kčs 125.— váz.

Antonín Trýb: **Lotšské listy** — Básně. S kresbami a v grafické úpravě Edvarda Miléna. Vydal Karel Jelínek. Stran 131 Kčs 78.—

Karel Čapek

BAJKY

Lidé

Je to, pane, trápení. Já musím co chvíli odhánět kluky, aby neskádlili mého psa.

To já zase musím zahánět psy, aby nehonili mou kočku.

A já musím střílet na zahrádě kočky, aby mně nehonily ptáčky.

A já musím střílet ptáčky, aby mně nesežrali třesně.

Mšice

Pani sousečko, je na světě nějaká spravedlnost? Překážím já někomu? Stojím někomu v cestě? Sedím si zticha na spodu listu, vidět mě není, slyšet mě není, krčím se ve svém koutečku jako dušička, hledím si svého, jen svá vajíčka sknesu a s lístku na listek se tichounce přestěhuju — říkám vám, pani, já nic s nikým nemám, nederu se do popředí, do něčeho se nepletu, a přece mne člověk, ten surovce, ten Herodes, nenávidí a potírá!

Tovární komín

Haha, oblaka! Takové cáry! Takové pápěrky! To se raději podívejte na můj kout: jak je hustý a temný! A co ho je! Krájet by se mohl! Holenku, to mu já říkám oblaka!

Stará borovice

Jak dosáhnout mého věku a mé velikosti? To je docela jednoduché: to si musíte vybrat suchou a písčitou půdu, jen žádná spodní voda, málo humusu, skromná výživa. — Jak že vám starý buk doporučoval naopak půdu co nejbohatší? Vrba spodní vláhu? Nevěřte tomu, to jsou hloupé názory; dejte na má slova: nejlepší je holý plesek a sucho, sucho, sucho!

Včela

To se nadělá řečí o té mé pracovitosti! Co se mne týče, já si zakládám víc na svém žihadle!

Zířala

Já vám říkám: to, že lidé orají... že ryjí... že okopávají půdu... to dělají jenom k vůli mně. Vědí, že to nemám ráda... To oni naschvál. Aby mě vyrušovali!

Mravenec

Tak! Ti idioti si postaví dům zrovna nám do cesty!

Housenka vědecká

Haha, ze mne, že bude motýl? Babské pověry, pane. Pouhé iluze. Pohádky pro děti. Je vědecky zjištěno, že v nás housenkách jsou samá střeva a žádná křídla. Žádná barevná křídla. Pojde se a konec.

Adresář

Básně! Takový tenký sešitek... A tohle si, prosím, taky říká kniha!

Kohout

Ještě nesvítá. Ještě jsem nedal znamení.

Kaktus

Jen být dobře ozbrojen! Hleďte, jak se mne člověk bojí! Dokonce mne obsluhuje.

Krtčí kopka

Ta modrá špička na obzoru? To nic není. Říkají tomu Mont Blanc.

Dřívko na vodě

Mně bude takový pstruh povídat, jak se má plovat! Takový nedouk! Vždyť on plove proti proudu!

Jepice

Stoletá želva! Jak může být někdo tak strašně zaostalý!

Kopřiva

Že je ta zahrada zpustlá? Ani bych neřekla.

Osel

Fuj! Taková vážná doba, a třeseš se nestydí kvést!

Vůl

Tak si říkám, k čemu jsou vlastně na světě jeleni.

Tyčky v plotě

Hele, ty hloupé stromy: sa-
mé větve a žádný pořádek!

Patník

Slunce? Takový flákač! Po-
řád musí rejdít... Žádné pev-
né stanovisko.

Balvan

Jaro? Hm, to přejde. Co j-
sem viděl jar a nebylo to l-
ničemu.

Cihla

Já vím nejlíp, jak by měl
všechno vypadat. Pravouhle!

Kritik

Nač bych se díval, jaký svět
je? Mně stačí vědět, jaký b-
měl být.

Prorok v únoru

Musíme se připravit na dob-
zimy.

Želva

Proč, že já neskáču jako ža-
ba? Ze zásady.

Stožár

To je ten nejvyšší stupe-
vývoje: žádné kořeny, žádná
větve, žádné listy.

Vlna v proudu

Hleďte, co jich jde za mnou!

Z knihy »Bajky a podpovídky
která vyjde na podzim v na-
kladatelství Fr. Borovč.

Nejvýznačnější čeští spisovatelé a překladatelé — mezi nimi národní umělci Karel Toman a S. K. Neumann — vytvořili dokonalé, krásné překlady knih slavné francouzské autorky

COLETTE

Její díla, nabitá horkým životem, díla, okouzující svým virtuosním stylem, citovým bohatstvím, temperamentem, duchaplností i křehkou poezií, poskytnou vám vzácný čtenářský požitek o vaší dovolené.

Mitsou, přel. Jaroslav Císař	brož. Kčs 20.—
Osení, přel. Karel Toman	» » 24.—
Tulačka, přel. Ing. V. Kún	» » 30.—
Pouta, přel. Karel Toman	» » 30.—
Sido, přel. Karel Toman	» » 28.—
Ta druhá, přel. Staša Jilovská	» » 28.—
Zlatíčko, přel. Jindřich Hořejší	» » 28.—
Zlatíčkův konec, přel. Jindřich Hořejší	» » 24.—
Citové zátiší, přel. Karel Toman	» » 20.—

Knížky, vydané vesměs před válkou ve vkusné úpravě a na krásném papíře, jsou pro svou nízkou cenu opravdu lehce dostupné.

U knihkupců

Fr. Borový

PÁNY I DÁMY,

třeba i začátečníky, učitele, studenty, pensisty anebo zaměstnance různých podniků pro organizaci kulturní propagace ve všech místech CSR hledáme a zaručujeme skvělý, trvalý příjem. Nabídky p. zn.: »gnadné a příjemné.

Sborník o slovenském národním povstání

K druhému výročí slovenského národního povstání vychází dokumentární reprezentační sborník pod názvem Nad Tatrou sa blýska (slovenské národní povstání). Publikace, která obsahuje studie, články, popisy operací, příprav, celého průběhu a významu srpnového povstání slovenského lidu, z pera významných českých i slovenských politických, vojenských a kulturních pracovníků, je skutečným zrcadlem slovenského povstání a zhodnocuje význam naší velké odbojové činnosti. Publikace má množství dokumentárních fotografií, faksimilí, dokladů a umělecké celostránkové ukresby.

Sborník Nad Tatrou sa blýska (slovenské národní povstání) vyjde v úhledné grafické úpravě a bude vytištěn na křídovém papíře.

Předběžné záznamy přijímá každý knihkupec nebo přímo nakladatelství NABE VOJŠKO, Pra II., Šekolská 33, tel. 243-67.



BÁŇSKÁ A HUTNÍ SPOLEČNOST

národní podnik

PRAHA II, LAZARSKÁ 7

Železářny v Třinci, v Olomouci a v Novém Bohumině

Válcovny plechu a mostárna v Liskovci

Drátovna v Bohumině

Továrna na elektrody ve Vamberku

Řetězárna v České Vsi a v Malé Morávce

Továrna na výrobu izolací v Kolíně

Továrna na drátěná pletiva v Českých Budějovicích